

JEUGDMONITOR® RIJNMOND

**HOE
GAAT HET MET
JOU?**

Rapportage gemeente Ridderkerk 2009

GGD
Rotterdam-Rijnmond

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1. Inleiding	6
1.1 De Jeugdmonitor Rijnmond	6
1.2 Onderzoekspopulatie.....	7
1.2.1 Aantal scholen.....	7
1.2.2 Respons per leeftijdsmoment.....	7
1.2.3 Geslacht en etnische herkomst.....	9
1.2.5 Schoolniveau voortgezet onderwijs.....	10
1.3 Methode	11
1.3.1 Verschillende instrumenten	11
1.3.2 Verschillende gegevensbronnen.....	11
1.3.3 Toestemmingsprocedure	11
1.3.4 Vertrouwelijke afname.....	11
2. Leefstijl.....	13
2.1 Overgewicht, voeding en beweging.....	13
2.2 Roken.....	21
2.3 Alcoholgebruik	21
2.4 Drugsgebruik.....	22
2.5 Seksueel gedrag	23
3. (Psychosociale) Gezondheid en Gedrag.....	25
3.1 (Psychosociale) Gezondheid	25
3.1.1 Ervaren gezondheid	25
3.1.2 Emotionele problemen	26
3.2 Gedrag.....	29
3.2.1 Probleemgedrag.....	29
3.2.2 Spijbelen.....	35
3.2.3 Pesten	36
3.3 Beoordeling psychosociale gezondheid en gedrag	38
3.3.1 Aantal kinderen met zorgelijke score op de vragenlijst.....	38
3.3.2 Zorgen van ouders over de ontwikkeling en/of het gedrag	39
4. Leefomgeving	40
4.1 Gezin	41
4.1.1 Gezinssituatie.....	41
4.1.3 Ervaren problematiek thuis	44
4.2 Buurtbeleving	45
5. Conclusies	46
Leefstijl	46
(Psychosociale) gezondheid en gedrag.....	47
Leefomgeving.....	47
Verschillen naar geslacht	48
Verschillen naar schoolniveau	48
Verschillen naar etnische herkomst	48
Literatuur.....	49
Bijlage 1. Onderwerpen uit de JMR-vragenlijsten	51
Bijlage 2. Terugkoppeling resultaten JMR.....	53

Samenvatting

De GGD Rotterdam-Rijnmond onderzoekt en volgt de lichamelijke en psychosociale gezondheid en ontwikkeling van kinderen en jongeren van nul tot negentien jaar in samenwerking met het consultatiebureau van Opmaat (in de toekomst in samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin waar het consultatiebureau onderdeel van uitmaakt). Daarvoor maken de GGD en het consultatiebureau (in de toekomst het Centrum voor Jeugd en Gezin) gebruik van de Jeugdmonitor Rijnmond, een wetenschappelijk instrument dat gebruikt wordt om problemen in de (psychosociale) gezondheid van kinderen en jongeren te signaleren en te monitoren. De GGD en het consultatiebureau (in de toekomst het Centrum voor Jeugd en Gezin) proberen samen met ouders, scholen en andere instellingen deze problemen aan te pakken, bijvoorbeeld door advies te geven over mogelijke interventies. De uitkomsten van de Jeugdmonitor worden ook gebruikt om invulling te geven aan het preventief jeugdbeleid.

In dit rapport is de (psychosociale) gezondheid, leefstijl en leefomgeving van kinderen en jongeren in Ridderkerk beschreven. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten, verzameld in de periode 2008-2009, samengevat.

Leefstijl

Overgewicht en obesitas komt voor bij zeven procent van de peuters, dertien procent van de kleuters en bij 23% van de leerlingen in groep 7, deze cijfers zijn gebaseerd op gemeten lengte en gewicht. Bij het berekenen van overgewicht onder brugklassers is uitgegaan van zelfgerapporteerde lengte en gewicht. Op basis van deze gegevens heeft tien procent van deze groep in meerdere of mindere mate overgewicht, gezien de neiging om het eigen gewicht te onderschatten ligt dit percentage in werkelijkheid waarschijnlijk hoger. In de Jeugdmonitor Rijnmond zijn ook vragen gesteld over gewoonten die vaak samenhangen met overgewicht. Het aandeel kinderen en jongeren met ongezonde leefgewoonten op het gebied van voeding en beweging (met name groente- en fruitconsumptie) is groot.

Aan jongeren in de brugklas is de vraag gesteld: 'Drink je wel eens alcohol?'. Zestien procent geeft aan dit wel eens te doen. In groep 7 is de vraag anders gesteld, namelijk: 'Heb je ooit wel eens alcohol gedronken?'. Deze vraag wordt door 35% met 'ja' beantwoord. Zeven procent van de brugklassers en negen procent van de groep 7 leerlingen heeft recent nog alcohol gedronken (de maand voorafgaand aan het onderzoek). Een zeer klein percentage brugklassers geeft aan overmatig alcohol te gebruiken (meer dan vijf glazen bij één gelegenheid) of dagelijks te roken. Drugsgebruik wordt in het geheel niet gerapporteerd. Eén op de vijf brugklassers geeft te kennen wel eens gevreeën te hebben, vier procent van de totale groep heeft geslachtsgemeenschap gehad. Van de kinderen in groep 7 rapporteert een derde ooit seksuele voorlichting te hebben gehad (op school of thuis).

(Psychosociale) gezondheid en gedrag

De gezondheid van peuters en kleuters wordt door respectievelijk 94% en 95% van de ouders als goed beoordeeld. 89% van de kinderen uit groep 7 en 84% van de brugklassers geeft aan dat zijn/haar gezondheid (heel) goed is.

Bijna een kwart van de groep 7 leerlingen rapporteert een hoge score op sombere gevoelens. Een aanzienlijk percentage kinderen in groep 7 en jongeren in de brugklas scoort zorgelijk op emotionele problematiek (vijftien procent volgens de ouders in groep 7 en veertien procent in de brugklas). Eén op de vijf brugklassers heeft wel eens suïcidegedachten en zes procent heeft naar eigen zeggen wel eens een suïcidepoging ondernomen.

Een zeer gering percentage van de ouders geeft aan zich regelmatig zorgen te hebben gemaakt over de opvoeding van hun peuters (twee procent). Het aandeel peuters, dat van de JGZ medewerker een zorgelijke beoordeling krijgt over de ontwikkeling van de psychosociale gezondheid, is twee procent.

Volgens de ouders heeft acht procent van de kleuters een hoge uitkomst op psychosociale problemen (score boven de norm). Op basis van de leerkrachtvragenlijst geldt dit voor zes procent van deze leeftijdsgroep.

Ouders geven bij elf procent van de kinderen in groep 7 aan dat er sprake is van een hoge score op psychosociale problemen. Volgens leerkrachten is hier bij twee procent sprake van. Bij zestien procent van de brugklassers is er sprake van een hoge score op psychosociale problemen; een zorgelijke score komt vaker voor bij vmbo-leerlingen dan bij havo/vwo-leerlingen.

Voor bijna één op de vijf peuters rapporteren ouders drie of meer vormen van probleemgedrag. In het jaar voor de afname van de JMR vertoonde zeven procent van de leerlingen van groep 7 frequent probleemgedrag (waaronder vandalisme en criminaliteit). De helft van de brugklassers geeft aan in de 12 maanden voorafgaand aan de JMR zich tenminste eenmaal schuldig te hebben gemaakt aan een vorm van probleemgedrag; 24% rapporteert zelfs een (ernstig) geweldsdelict te hebben gepleegd. In groep 7 draagt één op veertien en in de brugklas één op de twintig leerlingen wel eens een wapen bij zich.

Ongeoorloofde afwezigheid van school/ spijbelen komt sporadisch voor, dit wordt voor hooguit twee procent gerapporteerd in het basisonderwijs en drie procent in de brugklas. Volgens de leerkracht wordt 23% van de kleuters wel eens gepest en pest 36% wel eens andere kinderen. Frequent gepest worden (eens per week of vaker), wordt voor zeven procent van de kinderen in groep 7 en negen procent van de brugklassers aangegeven.

Leefomgeving

Het percentage kinderen dat in een eenoudergezin woont varieert van acht procent in de peuterleeftijd tot vijftien procent in de brugklas. Bijna een kwart van de peuters, de helft van de kinderen in groep 2 en twee derde van de groep 7 leerlingen heeft ooit meer dan één ingrijpende gebeurtenis meegemaakt. Bijna een derde van de brugklassers heeft meer dan één ingrijpende gebeurtenis meegemaakt (vraagstelling wijkt af van overige leeftijdsmomenten). Ruim een derde van de brugklassers ervaart in meer of mindere mate problemen in de thuissituatie.

Zesendertig procent van de leerlingen uit groep 7 vindt dat er niet genoeg te doen is in de buurt waarin zij wonen en de helft voelt zich soms of (heel) vaak onveilig in de eigen buurt.

Verschillen naar geslacht, schoolniveau en etnische herkomst

Geslacht

Bij jongens in groep 7 is vaker sprake van frequent probleemgedrag dan bij meisjes. Ook in de brugklas scoren jongens op veel vormen van probleemgedrag hoger, en zowel in groep 7 als in de brugklas geven jongens het vaakst aan wel eens een wapen bij zich te dragen.

Op hun beurt halen meisjes in groep 7 en de brugklas ongunstigere resultaten op ontbijten, lidmaatschap van een sportvereniging en buiten schooltijd sporten. Wat betreft emotionele problemen is bij meisjes in groep 7 vaker sprake van sombere gevoelens, rapporteren meisjes in de brugklas vaker emotionele problemen en geven ze vaker aan suïcidegedachten te hebben gehad of een suïcidepoging te hebben ondernomen.

Schoolniveau

Minder jongeren op het vmbo ontbijten regelmatig dan havo/vwo-leerlingen, drinken vaker meer dan twee glazen frisdrank per dag, zijn minder vaak lid van een sportvereniging en rapporteren vaker veelvuldig tv kijken/computeren. Ook geven vmbo-leerlingen vaker aan wel eens gerookt te hebben, het afgelopen jaar één of meerdere delicten te hebben gepleegd en wel eens een wapen bij zich te dragen. Zowel zelf pesten als door anderen gepest worden, wordt vaker door vmbo-leerlingen aangegeven dan door hun leeftijdgenoten op havo/vwo. Tot slot ervaren meer leerlingen op het vmbo problemen thuis.

Etnische herkomst

Kinderen en jongeren van allochtone herkomst eten vaker voldoende groente (peuters, kleuters en brugklassers) en fruit (peuters en brugklassers) dan de kinderen en jongeren van autochtone herkomst uit hun leeftijdsgroepen. Ook geven brugklassers van allochtone herkomst minder vaak aan dat zij wel eens alcohol drinken.

Daarentegen scoren kinderen en jongeren van allochtone herkomst ongunstiger dan hun leeftijdgenoten van autochtone herkomst als het gaat om (ernstig) overgewicht en tv kijken/computeren (groep 2, groep 7 en de brugklas). Ook probleemgedrag (minstens één vorm) bij peuters en delinquent gedrag (minstens één delict) in de brugklas worden vaker aangegeven voor en door

kinderen en jongeren van allochtone herkomst. Leerkrachten geven vaker voor kleuters van allochtone herkomst dan voor kleuters van autochtone herkomst aan dat zij pesten en gepest worden. Het pesten van anderen wordt ook vaker door brugklassers van allochtone herkomst aangegeven.

Conclusie

Een algemene conclusie is dat het met het overgrote deel van de kinderen en jongeren in Ridderkerk goed gaat. Op sommige aspecten scoren jeugdigen op één of meer leeftijdsmomenten echter zorgelijk, namelijk: ongezonde voedings- en beweeggewoonten, alcoholgebruik van jongeren onder de zestien jaar, seksuele voorlichting op school en/of thuis, psychosociale problematiek in de brugklas, delinquent gedrag (brugklas) en ervaren onveiligheid in de buurt (groep 7). Deze onderwerpen verdienen dan ook speciale aandacht in het beleid van de gemeente Ridderkerk.

1. Inleiding

Dit rapport beschrijft de (psychosociale) gezondheid en leefstijlfactoren van kinderen en schoolgaande jongeren in Ridderkerk. De gegevens in dit rapport zijn verzameld in het kader van de Jeugdmonitor Rijnmond. Dit instrument van het jeugdbeleid van de gemeente Rotterdam meet op vaste momenten in het leven van een kind of jongere onder meer de (psychosociale) gezondheid. Samen met het preventief gezondheidsonderzoek dat door het consultatiebureau en de GGD (in de toekomst door het Centrum voor Jeugd en Gezin) wordt afgenomen, geeft dit een goed beeld van de gezondheid van de jeugd.

In dit inleidende hoofdstuk wordt allereerst een korte toelichting gegeven op de Jeugdmonitor Rijnmond. Vervolgens wordt de onderzoekspopulatie per leeftijdsmoment beschreven, gevolgd door een beschrijving van de opzet van deze rapportage en uitgevoerde analyses. Het hoofdstuk sluit af met een leeswijzer.

1.1 De Jeugdmonitor Rijnmond

De Jeugdmonitor Rijnmond (JMR) is een wetenschappelijk instrument waarmee de GGD Rotterdam-Rijnmond de (psychosociale) gezondheid van kinderen en jongeren van nul tot negentien jaar op systematische wijze monitort. Het instrument wordt gebruikt in Rotterdam maar ook in andere gemeenten in het verzorgingsgebied van de GGD Rotterdam-Rijnmond¹.

Aan de hand van vragenlijsten wordt op vier verschillende leeftijdsmomenten gemeten hoe het met de jeugd in Ridderkerk gaat, namelijk bij peuters op 24 maanden², bij kleuters in groep 2 en leerlingen in groep 7 van de basisschool en vervolgens in de brugklas van het voortgezet onderwijs. De zo verkregen informatie geeft inzicht in de ontwikkeling van de gezondheid van kinderen en de factoren die daarop van invloed zijn.

Als integraal onderdeel van de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) draagt de informatie uit de Jeugdmonitor allereerst bij aan een goed beeld van de gezondheid van individuele kinderen en jongeren. Deze individuele gegevens worden gebruikt bij het preventief gezondheidsonderzoek van de JGZ.

Daarnaast voert de GGD met de Jeugdmonitor de wettelijke taak uit van het signaleren en monitoren van de (psychosociale) gezondheid van kinderen en jongeren op collectief niveau. De Jeugdmonitor geeft op collectief niveau een beeld van de (psychosociale) gezondheid van bijvoorbeeld alle leerlingen van een bepaalde school of alle jeugd van dezelfde leeftijd uit één deelgemeente of van de totale gemeente. Aan de hand van deze gegevens geeft de GGD scholen, (deel)gemeenten en andere belanghebbenden advies en begeleiding bij de aanpak van bepaalde gezondheidsgerelateerde onderwerpen en de keuze voor mogelijke interventies.

---

¹ Het betreft de gemeenten Barendrecht, Lansingerland, Capelle ad IJssel, Krimpen ad IJssel, Ridderkerk, Albrandswaard, Maassluis, Vlaardingen en Schiedam.

² Het contactmoment bij peuters wordt vanaf 2007 uitgevoerd op 24 maanden (voorheen met 30 maanden).

1.2 Onderzoekspopulatie

1.2.1 Aantal scholen

Zowel op het basisonderwijs als op het voortgezet onderwijs hebben alleen scholen voor regulier onderwijs³ deelgenomen aan de Jeugdmonitor Rijnmond.

In tabel 1.2.1 is het aantal deelnemende scholen of schoollocaties per leeftijdsmoment weergegeven. Het aantal scholen of schoollocaties dat deelneemt aan de JMR verschilt per leeftijdsmoment. Voor het rapport zijn gegevens uit 2008-2009 gebruikt.

Tabel 1.2.1 Aantal en percentage deelnemende scholen aan de JMR

Leeftijdsmoment	Aantal scholen* in Ridderkerk	Aantal en % scholen* die (gedeeltelijk**) mee hebben gedaan aan de JMR	
Groep 2	14	12	86%
Groep 7	14	12	86%
VO1	3	3	100%

* Het aantal scholen in Ridderkerk, hierbij zijn alleen de hoofdlocaties geteld.

** Een school wordt meegerekend als er gegevens van ouders, kinderen en/of leerkrachten in het databestand zitten. Een basisschool met meerdere locaties wordt meegerekend als er van tenminste één locatie gegevens in het databestand zitten.

1.2.2 Respons per leeftijdsmoment

De gegevensverzameling van de Jeugdmonitor Rijnmond vindt jaarlijks plaats. In dit rapport staan de meest recente gegevens beschreven per leeftijdsgroep.

In tabel 1.2.2 is per leeftijdsmoment weergegeven over welke periode de resultaten worden beschreven, welke gegevensbronnen zijn gebruikt en wat per leeftijdsmoment de respons is. In tabel 1.2.3 staat per leeftijdsmoment de leeftijdsverdeling van de kinderen die deelnemen aan de JMR genoemd.

De gegevens van de peuters betreffen 2-jarigen die binnen het werkgebied van het consultatiebureau in Ridderkerk vallen⁴. De gegevens van groep 2 (5-6 jarigen) en groep 7 (10-11 jarigen) betreffen in Ridderkerk woonachtige kinderen. De gegevens van het voortgezet onderwijs betreffen in Ridderkerk schoolgaande jongeren.

Tabel 1.2.2 Respons van de verschillende bronnen per leeftijdsmoment

Leeftijdsmoment	(School)jaar van afname	Totaal aantal kinderen ⁵	Leerling		Ouders		Leerkracht ⁶		JGZ medewerker	
			aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Peuters	2008	186 ⁷	-	-	116	62%	-	-	98	53%
Groep 2	2008-2009	444	-	-	266	60%	156	35%	264	59%
Groep 7	2008-2009	455	221	49%	354	77%	271	59%	383	84%
VO1	2008-2009	683	624	91%	-	-	-	-	-	-

Tabel 1.2.3 Leeftijd* van de kinderen/ jongeren per leeftijdsmoment

³ Het regulier voortgezet onderwijs bestaat uit vmbo (theoretische, gemengde en beroepsgerichte leerweg), havo en vwo.

⁴ Het betreft het consultatiebureau van Opmaat.

⁵ Per leeftijdsmoment verschilt wie worden gerekend tot de totale groep kinderen of leerlingen. Alle peuters in Ridderkerk worden voor een PGO uitgenodigd. Bij groep 2, groep 7, en de brugklas van het voortgezet onderwijs wordt uitgegaan van alle leerlingen uit deze groepen van die scholen waar de JMR wordt afgenomen.

⁶ De reden voor deze lage respons is dat op een aantal scholen leerkrachten alleen vragenlijsten hebben ingevuld voor kinderen waar volgens hen zorgen over zijn. De klassen waarvoor dit het geval is zijn uit het bestand gehaald. Een andere reden is dat mogelijk nog niet alle vragenlijsten binnen zijn.

⁷ Omdat gegevensverzameling slechts heeft plaatsgevonden van juli –december 2008, is de helft van de totale populatie peuters als uitgangspunt genomen.

Leeftijds- moment		
	Leeftijdcategorie	%
Peuters	1 jaar	1%
	2 jaar	98%
	3 jaar	1%
Groep 2	jonger dan 5 jaar	1%
	5 jaar	61%
	6 jaar	38%
	ouder dan 6 jaar	0%
Groep 7	jonger dan 10 jaar	1%
	10 jaar	53%
	11 jaar	45%
	ouder dan 11 jaar	2%
VO1	jonger dan 12 jaar	1%
	12 jaar	57%
	13 jaar	37%
	ouder dan 13 jaar	5%

* leeftijd ten tijde van het invullen van de vragenlijst

1.2.3 Geslacht en etnische herkomst

Voor alle leeftijdsmomenten geldt dat ongeveer de helft uit jongens en de andere helft uit meisjes bestaat (tabel 1.2.4).

De etnische herkomst van de kinderen is bepaald aan de hand van de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Deze definitie gaat uit van zowel het geboorteland van het kind zelf, als van het geboorteland van de vader en de moeder. Een kind heeft een autochtone herkomst wanneer beide ouders in Nederland geboren zijn. In tabel 1.2.4 wordt voor de verschillende leeftijdsmomenten de verdeling naar geslacht en etniciteit weergegeven. Ter vergelijking is in de tabel ook de verdeling naar geslacht en etnische herkomst in de totale populatie van Ridderkerk opgenomen.

Tabel 1.2.4 Verdeling naar geslacht en etnische herkomst¹

	<i>Jongens</i>	<i>Meisjes</i>	<i>Nederlands</i>	<i>Surinaams</i>	<i>Antilliaans/ Arubaans</i>	<i>Marokkaans</i>	<i>Turks</i>	<i>Kaapverdianaans</i>	<i>Anders</i>
Peuters in JMR	52%	48%	91%	2%	1%	1%	2%	0%	4%
0-5 jarigen in Ridderkerk	51%	49%	81%	1%	1%	2%	2%	<1%	13%
Groep 2 in JMR	47%	53%	81%	2%	1%	2%	3%	<1%	10%
5-10 jarigen in Ridderkerk	50%	50%	83%	2%	1%	2%	2%	<1%	10%
Groep 7 in JMR	50%	50%	81%	1%	1%	2%	3%	<1%	12%
10-15 jarigen in Ridderkerk	50%	50%	82%	1%	1%	<1%	2%	2%	11%
VO1 in JMR	52%	48%	60%	13%	4%	2%	5%	1%	15%
10-15 jarigen in Ridderkerk	50%	50%	82%	1%	1%	<1%	2%	2%	11%

¹De gegevens over geslacht en etniciteit van de JMR populatie zijn bij de peuters gebaseerd op de JGZ- vragenlijst, bij groep 2 en groep 7 op de totale onderzoekspopulatie: het aantal kinderen waarvan tenminste één vragenlijst (ouder-, leerkracht- of JGZ- vragenlijst) is ingevuld en bij het voortgezet onderwijs op de populatie leerlingen die een vragenlijst heeft ingevuld. De gegevens van de totale populatie zijn afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Representativiteit en weging

Aan de hand van CBS-gegevens is beoordeeld in hoeverre met de verzamelde gegevens per leeftijdsgroep een representatief beeld gekregen kan worden van alle jongeren in diezelfde leeftijdsgroepen in Ridderkerk. Bij de JMR afname van de kleuters (groep 2) en groep 7 is de verdeling naar geslacht en etnische herkomst nagenoeg gelijk aan de verdeling in geheel Ridderkerk. Voor de peuters geldt dat de verdeling naar geslacht overeenkomt, maar dat er naar verhouding minder kinderen van allochtone herkomst in het JMR bestand zitten dan op basis van de gegevens van het CBS verwacht kon worden (negen procent versus negentien procent). Om een representatief

beeld te kunnen geven van de resultaten voor alle peuters, kleuters en leerlingen van groep 7 in de gemeente Ridderkerk zijn de gegevens gewogen, op zodanige wijze dat de resultaten van iedere leeftijdsgroep voor wat betreft de etnische herkomst in verhouding staan tot de etniciteit van de totale (woonachtige) leeftijdsgroep in Ridderkerk.

Etnische groepen die minder dan vijf procent uitmaken van de leeftijdsgroep in de bevolking van Ridderkerk worden bij het wegen en rapporteren samengevoegd. Als voor bepaalde leeftijdsmomenten alle etnische groepen kleiner zijn dan vijf procent wordt een verdeling van autochtone herkomst/ allochtone herkomst aangehouden.

De verdeling tussen jongens en meisjes in de brugklas van het regulier onderwijs komt overeen met de demografische opbouw van de in Ridderkerk woonachtige bevolking. Echter de verdeling van verschillende etnische groepen in de brugklas van het regulier onderwijs verschilt enigszins van de demografische opbouw van de in Ridderkerk woonachtige 12- en 13 jarigen. Zo zijn er in de brugklas meer leerlingen van allochtone herkomst dan op basis van de cijfers van het CBS over de woonachtige populatie verwacht zou worden (40% versus achttien procent). Vooral leerlingen van Surinaamse herkomst zijn oververtegenwoordigd in de brugklas (dertien procent versus één procent). In dit gemeenterapport zullen alleen uitspraken worden gedaan over de in Ridderkerk schoolgaande brugklassers.

1.2.4 Sociaal Economische Status (SES)

Om een indruk te krijgen van de sociaal economische status (SES) van de JMR onderzoekspopulatie is in tabel 1.2.5 de werksituatie en het opleidingsniveau van de ouders weergegeven. Bij de peuters, groep 2 en groep 7 zijn deze gegevens gebaseerd op rapportage door de ouders, bij brugklassers op rapportage door de jongeren zelf.

Tabel 1.2.5 Verdeling naar werksituatie en opleidingsniveau van de ouders

Tabel 12: Percentage naar werksituatie en opleidingsniveau van de ouders									
		Werksituatie ouders			Opleidingsniveau ouders ¹				
	Totaal	Tenminste één werkende ouder	Beide ouders werkloos	Onbekend	Laag	Midden1	Midden2	Hoog	Onbekend
Peuters	116	97%	0%	3%	2%	17%	43%	44%	2%
Groep 2	266	98%	2%	0%	<1%	18%	31%	31%	20%
Groep 7	354	90%	1%	9%	0%	14%	34%	27%	26%
VO1	624	98%	2%	0%	niet beschikbaar ²				

¹ Voor het opleidingsniveau is de volgende indeling gebruikt:

-Laag: geen opleiding of basisonderwijs

-Midden1: lbo/mavo

-Midden2: mbo/havo/vwo

-Hoog: hbo/Universiteit

² Van de brugklassers zijn geen gegevens over het opleidingsniveau van de ouders beschikbaar, omdat dit niet is nagevraagd in de Jeugdmonitor. De reden hiervoor is dat leerlingen dit vaak niet weten.

1.2.5 Schoolniveau voortgezet onderwijs

Van de brugklasleerlingen in het voortgezet onderwijs volgt 72% onderwijs op vmbo-niveau en 28% op havo/vwo-niveau.

1.3 Methode

1.3.1 Verschillende instrumenten

De vragenlijsten van de Jeugdmonitor bevatten voor ieder leeftijdsmoment specifieke onderwerpen die van toepassing zijn op deze leeftijd. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van landelijk gevalideerde instrumenten. Sommige instrumenten zijn niet voor iedere leeftijdsgroep geschikt. Omdat de wijze waarop onderwerpen per leeftijdsmoment worden gemeten soms verschilt, kunnen de resultaten van de leeftijdsgroepen niet altijd onderling vergeleken worden. In bijlage I is een lijst opgenomen met de onderwerpen per leeftijdsmoment en de gebruikte instrumenten.

1.3.2 Verschillende gegevensbronnen

Bij de peuters, groep 2 en groep 7 is gebruik gemaakt van verschillende gegevensbronnen, namelijk de ouder (peuters, groep 2, groep 7), de leerkracht (groep 2, groep 7), de JGZ-verpleegkundige (peuters, groep 2, groep 7) en het kind zelf (groep 7). Het gebruik van meerdere informatiebronnen vergroot het inzicht in hoe het werkelijk met het kind gaat.

Afhankelijk van het onderwerp is voor de meest geschikte informatiebron gekozen.

Naast het kind zelf (in groep 7), zijn de ouders, omdat zij het kind het beste en het langste kennen, over het algemeen de beste informatiebron. Het voordeel van de leerkracht als informatiebron is dat de leerkracht een vergelijking met leeftijdsgenootjes kan maken. Voor het lichaamsgewicht zijn de metingen van de jeugdverpleegkundige het meest betrouwbaar.

In groep 2 en groep 7 zijn een aantal identieke vragen zowel aan de ouders als aan de leerkracht gesteld. De antwoorden van de ouders en leerkrachten komen niet altijd met elkaar overeen. Volgens Meijer & Veerman (1989) zijn er verschillen tussen ouders en leerkrachten mogelijk omdat:

- Kinderen niet in elke situatie hetzelfde gedrag laten zien. Met andere woorden: thuis kunnen kinderen zich anders gedragen of kunnen kinderen anders reageren op een situatie dan op school.
- Verschillende gegevensbronnen andere referentiekaders (waarden en normen) kunnen hebben. Ouders kunnen bijvoorbeeld gedrag normaal vinden of acceptabel vinden en de leerkracht niet.
- Een (bewuste of onbewuste) over- of onderrapportage door ouders of leerkrachten kan bestaan. Een ouder kan bijvoorbeeld door opvoedingsonzekerheid overrapporteren of juist onderrapporteren omdat hij of zij niet wil dat gezinsproblemen naar buiten komen.

1.3.3 Toestemmingsprocedure

Bij de Jeugdmonitor Rijnmond wordt, onder andere vanwege het grote aantal deelnemers, een passieve toestemmingsprocedure ('passive informed consent') gehanteerd. Dit houdt in dat ieder kind deelneemt aan het onderzoek tenzij een ouder hiertegen bezwaar heeft gemaakt. Ouders kunnen daarnaast ook bezwaar maken tegen het invullen van een vragenlijst door de leerkracht. Ook kunnen de kinderen zelf weigeren de vragenlijst in te vullen.

1.3.4 Vertrouwelijke afname

Om de informatie uit de vragenlijsten te kunnen gebruiken bij het verlenen van individuele zorg aan een kind, worden de vragenlijsten bij alle leeftijdsmomenten niet anoniem maar vertrouwelijk afgenomen. Hoewel bij groep 7 de informatie uit de vragenlijst die het kind zelf invult niet wordt gebruikt voor het verlenen van individuele zorg, wordt ook bij deze leeftijdsgroep de vragenlijst op naam uitgedeeld.

Doordat de vragenlijsten bij de peuters en leerlingen op het basisonderwijs vertrouwelijk worden afgenomen, is het mogelijk om gegevens uit de verschillende vragenlijsten (ouder-, leerkracht-, JGZ- en leerlingvragenlijst) onderling te koppelen op individueel niveau, waardoor een goed totaalbeeld ontstaat van de gezondheidssituatie van het betreffende kind.

1.4 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de resultaten van de verschillende leefstijlfactoren, waaronder voeding, beweging, genotmiddelengebruik en seksueel gedrag. In hoofdstuk 3 worden de resultaten weergegeven van de verschillende indicatoren voor (psychosociale) gezondheid en gedrag. Hoofdstuk 4 gaat vervolgens in op de leefomgeving, waaronder de gezinssituatie, problematiek thuis en buurtbeleving. Conclusies volgen tenslotte in hoofdstuk 5.

- Aan het begin van iedere paragraaf staan kernboodschappen. Hierin staan de meest opvallende resultaten over een bepaald onderwerp.
- De resultaten worden standaard geanalyseerd naar etnische herkomst en geslacht. Op deze manier kunnen risicogroepen geïdentificeerd worden. In het geval er significante verschillen (of juist geen verschillen) gevonden zijn wordt dit in de tekst vermeld. Met significante verschillen worden verschillen bedoeld die met een waarschijnlijkheid van 95% niet op toeval berusten. In het geval significante verschillen zijn gevonden naar geslacht of herkomstgroepering dan zijn de cijfers in de tabel vetgedrukt.
- Etnische groepen die minder dan vijf procent uitmaken van de leeftijdsgroep in de bevolking van Ridderkerk worden bij het (wegen en) rapporteren samengevoegd. In Ridderkerk ontstaat daardoor voor alle leeftijdsmomenten een tweedeling namelijk: autochtone herkomst/ allochtone herkomst.
- Bij het onderwerp buurtbeleving worden de resultaten niet geanalyseerd naar etnische herkomst, omdat de etnische herkomst sterk samenhangt met de deelgemeente waarin de kinderen wonen.
- Als gevolg van afronding tellen de percentages niet altijd precies op tot 100%.
- Na weergave van de meest recente resultaten worden deze waar mogelijk vergeleken met landelijke cijfers. Exacte vergelijking van gegevens van Ridderkerk met landelijke cijfers is voor de meeste onderwerpen niet mogelijk omdat meetmethoden en/of leeftijdsgroepen afwijken.
- Doordat scholen in Ridderkerk in 2008-2009 voor het eerst meededen aan de JMR kunnen de cijfers niet worden vergeleken met die van voorgaande jaren.

2. Leefstijl

Iemands persoonlijke stijl van leven wordt ook wel 'leefstijl' genoemd (Geerts en Heestermans, 1995). In dit hoofdstuk worden leefstijlgedragingen besproken die van invloed zijn op de gezondheid, zoals overgewicht, voeding, beweging, roken, alcoholgebruik, druggebruik en seksueel gedrag.

2.1 Overgewicht, voeding en beweging

Kernboodschappen

- Zeven procent van de peuters, 13 procent van de kleuters en 23% van de groep 7 leerlingen is te zwaar.
- Aan de hand van zelfgerapporteerde lengte en gewicht is 10% van de brugklassers te zwaar.
- (Ernstig) overgewicht komt meer voor bij kleuters, groep 7 leerlingen en brugklassers van allochtone herkomst.
- Onder groep 7 leerlingen komt (ernstig) overgewicht vaker voor dan wat op basis van landelijke gegevens verwacht zou worden.
- Dagelijks fruit eten wordt voor de helft van de peuters gerapporteerd en voor/ door ongeveer een kwart van de kleuters en brugklassers en voor nog geen vijfde van de groep 7 leerlingen.
- Dagelijks groente eten wordt voor minder dan de helft van de peuters gerapporteerd (45%), en voor/door ongeveer een kwart van de overige leeftijdsgroepen.
- Kinderen en jongeren van allochtone herkomst eten vaker voldoende groente (peuters, kleuters en brugklassers) en fruit (peuters en brugklassers) dan de kinderen en jongeren van autochtone herkomst uit hun leeftijdsgroepen.
- Minder dan de helft van de kleuters speelt minstens vijf dagen per week buiten (47%).
- Jongens zijn vaker lid van een sportvereniging en sporten vaker dan meisjes.
- Tachtig procent van de brugklassers brengt dagelijks meer dan twee uur achter de tv/computer door.
- Kinderen en jongeren van allochtone herkomst in groep 2, groep 7 en in de brugklas brengen vaker dan hun leeftijdgenoten van autochtone herkomst veel tijd achter de tv/computer door.
- Op ontbijten, frisdrankgebruik, lidmaatschap sportvereniging en tv kijken/ computeren behalen vmbo-leerlingen ongunstigere uitkomsten dan havo/vwo-leerlingen.

Overgewicht en obesitas (ernstig overgewicht) vormen een toenemend gezondheidsprobleem onder de jeugd in Nederland en wereldwijd. Iemand heeft overgewicht als hij te zwaar is voor zijn lengte. De belangrijkste oorzaak van overgewicht is een disbalans tussen energie-inname en energieverbruik. Wanneer iemand al vanaf jonge leeftijd overgewicht heeft, zijn de gezondheidsgevolgen op latere leeftijd groot. Niet alleen bij volwassenen maar ook bij kinderen met ernstig overgewicht worden meer risicofactoren gevonden voor hart- en vaatziekten en diabetes mellitus type 2. Daarnaast hebben kinderen met overgewicht vaak ook nog overgewicht op latere leeftijd (Visscher & Schoemaker, 2008). Het aantal kinderen met (ernstig) overgewicht is de afgelopen jaren enorm toegenomen (Bulk-Bunschoten, Renders, Van Leerdam, & Hirasing, 2005).

In Ridderkerk is zeven procent van de peuters, dertien procent van de kleuters en bijna een kwart (23%) van de leerlingen in groep 7 te dik, zoals blijkt uit metingen door de jeugdgezondheidszorg (tabel 2.1.1)⁸. Van de brugklassers zijn geen gemeten resultaten van lengte en gewicht bekend. Wel is hen in de JMR-vragenlijst naar lengte en gewicht gevraagd. Op basis van deze zelfgerapporteerde

⁸ Overgewicht en obesitas zijn bepaald aan de hand van internationale geslacht- en leeftijdspecifieke afkappunten voor de Body Mass Index (Cole et al 2000).

gegevens blijkt tien procent van hen te dik te zijn. Hierbij dient in gedachte te worden gehouden dat dit percentage in werkelijkheid waarschijnlijk iets hoger ligt omdat leerlingen geneigd zijn de verhouding van lengte en gewicht gunstiger in te schatten dan feitelijk het geval is (Jansen et al., 2006).

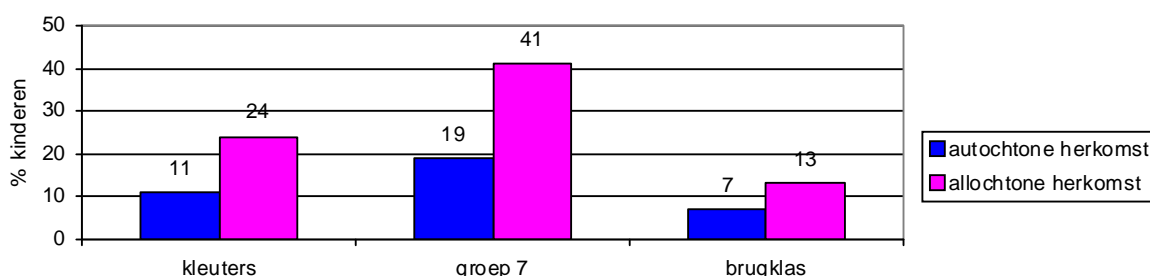
Tabel 2.1.1 Prevalentie van overgewicht en obesitas naar leeftijdsmoment

	Overgewicht totaal			Matig overgewicht			Obesitas		
	totaal	jongens	meisjes	totaal	jongens	meisjes	totaal	jongens	meisjes
Peuters	7%	5%	8%	6%	5%	6%	1%	0%	2%
Groep 2	13%	9%	17%	8%	5%	11%	5%	3%	6%
Groep 7	23%	20%	25%	20%	16%	23%	3%	4%	2%
Brugklas	10%	10%	9%	9%	10%	8%	<1%	0%	1%

*Bij vetgedrukte percentages verschillen jongens en meisjes significant van elkaar

Bij peuters, groep 7 en de brugklas zijn er voor overgewicht en obesitas geen verschillen naar geslacht gevonden. Alleen bij de kleuters komt (ernstig) overgewicht vaker voor bij meisjes dan bij jongens (tabel 2.1.1). Wegens de geringe aantallen waarbij overgewicht voorkomt kan bij peuters niet getoetst worden op verschillen naar etnische herkomst. Voor kleuters, groep 7 en de brugklas leerlingen geldt dat er vaker sprake is van (ernstig) overgewicht onder leerlingen van allochtone herkomst dan onder leerlingen van autochtone herkomst (figuur 2.1.1).

Figuur 2.1.1 Percentage met (ernstig) overgewicht naar etnische herkomst en leeftijdsmoment

Voeding en beweging

In de Jeugdmonitor Rijnmond vragenlijsten worden vragen gesteld over belangrijke leefstijl- aspecten die vaak samenhangen met overgewicht: ontbijten, groente en fruit eten, frisdrank- en tussendoortjesgebruik, tv kijken/computeren, buitenspelen en sporten. In de strijd tegen overgewicht richt de JGZ zich op het eten van groente en fruit, het verminderen van het aantal tussendoortjes tot maximaal drie per dag (Voedingscentrum), het stimuleren van ontbijten, vermindering van frisdrankgebruik (of andere gezoete dranken) tot maximaal twee per dag, vermindering van tv kijken tot maximaal één uur per dag bij kinderen onder de zes jaar en maximaal twee uur per dag bij kinderen boven de zes jaar en het stimuleren van buiten spelen en sporten (Bulk-Bunschoten et al., 2005). De Nederlandse Norm Gezond Bewegen voor jeugdigen ligt op één uur matig intensieve beweging per dag, waarvan twee keer per week gericht op uithoudingsvermogen.

Voeding

(Ernstig) overgewicht hangt samen met *niet* ontbijten, mogelijk omdat de verleiding om te snoepen of snacken met een lege maag groter is (www.overgewicht.org). Het percentage kinderen en jongeren dat minstens vijf dagen per week ontbijt, varieert van 98% bij peuters tot 84% bij leerlingen in brugklas. Alleen in groep 7 en in de brugklas is een verschil gevonden naar geslacht en ontbijten meisjes minder vaak regelmatig dan jongens (tabel 2.1.2).

Tabel 2.1.2 Belangrijke voedingsgewoonten per leeftijdsmoment

Item	geslacht	peuters	kleuters	groep 7	brugklas
Ontbijt minstens vijf dagen per week	totaal	98%	99%	96%	84%
	jongens	97%	98%	98%	88%
	meisjes	100%	99%	94%	80%
Eet dagelijks fruit volgens de norm*	totaal	53%	27%	16%	24%
	jongens	54%	23%	16%	21%
	meisjes	52%	30%	16%	27%
Eet dagelijks groente	totaal	45%	26%	28%	27%
	jongens	45%	22%	28%	27%
	meisjes	44%	29%	29%	27%
Meer dan twee glazen fris per dag**	totaal	26%	34%	37%	36%
	jongens	33%	40%	43%	36%
	meisjes	19%	29%	32%	37%
Meer dan drie tussendoortjes per dag	totaal	1%	2%	6%	-
	jongens	2%	1%	5%	-
	meisjes	0%	3%	6%	-

* Peuters en kleuters anderhalf stuk per dag, vanaf groep 7 twee stuks per dag. Bij alle leeftijdsgroepen mag 1 stuk fruit vervangen worden door een glas sinaasappel- of grapefruitsap.

** Frisdrank of andere gezoete dranken.

***Bij vetgedrukte percentages verschillen jongens en meisjes significant van elkaar

Bij peuters is geen verschil gevonden naar etnische herkomst voor ontbijten. Bij de kleuters en in groep 7 is het aantal leerlingen dat niet geregeld ontbijt te klein om te kunnen toetsen op verschillen naar etniciteit. In de brugklas zijn er meer leerlingen van autochtone herkomst dan leerlingen van allochtone herkomst die aangeven minstens vijf dagen per week te ontbijten (88% versus 78%).

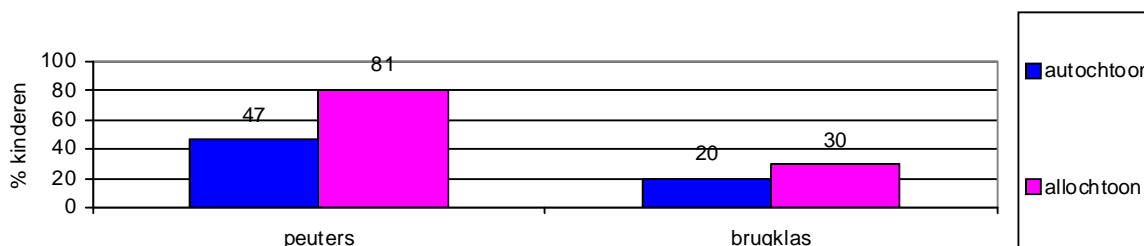
Het Voedingscentrum adviseert tot negen jaar elke dag 50-150 gram groente en anderhalf stuk fruit te eten. Vanaf negen jaar is het advies 150-200 gram groente en twee stuks fruit. De fruitconsumptie is bekeken aan de hand van deze richtlijn, waarbij één stuk fruit vervangen mag worden door een glas sinaasappel- of grapefruitsap. Bij de groenteconsumptie is er gekeken of er elke dag groente wordt gegeten.

Het percentage kinderen en jongeren dat fruit eet volgens de richtlijn gezonde voeding varieert van 53% bij de peuters tot 24% bij de brugklassers; het elke dag eten van groente van 45% bij de peuters tot 27% in brugklas. Voor geen enkel leeftijdsmoment zijn verschillen gevonden naar geslacht voor het eten van voldoende fruit en groente (tabel 2.1.2).

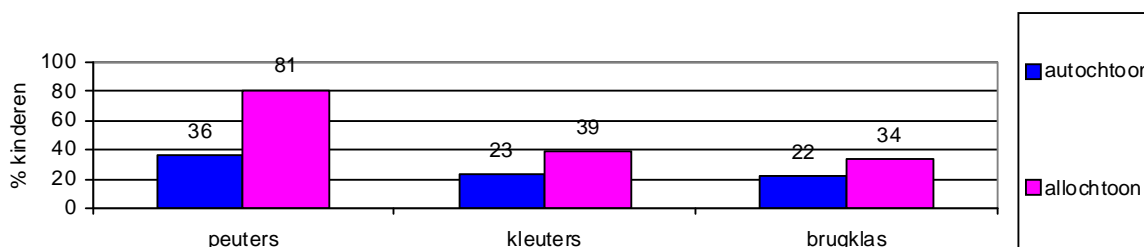
Bij het kijken naar etnische verschillen valt op dat in de brugklas jongeren van allochtone herkomst vaker dan leerlingen van autochtone herkomst voldoende groente en fruit eten (groente:34% versus 22% , fruit: 30% versus twintig procent). Ook peuters van allochtone herkomst eten vaker voldoende fruit en groente dan peuters van autochtone herkomst (figuur 2.1.2 en 2.1.3). Kleuters van allochtone herkomst eten wél vaker groente dan hun leeftijdgenoten van autochtone herkomst, maar niet vaker fruit. In groep 7 is voor zowel groente- als fruitconsumptie geen significant verschil gevonden.

Figuur 2.1.2 Percentage dat dagelijks fruit eet volgens de richtlijn gezonde voeding naar etnische herkomst en leeftijdsmoment

Figuur 2.1.3 Percentage dat dagelijks groente eet naar etnische herkomst en leeftijdsmoment

In relatief veel tussendoortjes (zoals snacks, koek, snoep en gebak) zitten niet veel voedingsstoffen, zoals vitamines en mineralen. Veel van deze producten zorgen al snel voor extra calorieën omdat ze vaak veel vet en/of toegevoegde suikers bevatten. Daarom adviseert Het Voedingscentrum per dag niet meer dan drie à vier keer iets tussendoor te eten en daarbij te kiezen voor 'gezonde' tussendoortjes.

Ook een hoge inname van frisdrank of andere suikerhoudende dranken hangt samen met overgewicht, doordat dranken met suiker ervoor zorgen dat er snel te veel calorieën binnenkomen. Verder levert frisdrank geen belangrijke voedingsstoffen, zoals vitamines en mineralen. Daarom vindt het Voedingscentrum dranken die geen calorieën leveren, zoals water, thee zonder suiker en light frisdrank, de beste keus. Light producten moeten door kinderen echter met mate gebruikt worden (van één tot vier jaar niet meer dan één tot twee glazen light frisdrank, yoghurt drank of andere light producten met cyclamaat, tussen 4 en 8 jaar niet meer dan drie eenheden).

Van de peuters krijgt 26% meer dan twee glazen frisdrank (of andere gezoete dranken) per dag. In groep 2 geldt dit voor 34% van de kleuters. In groep 7 en de brugklas drinkt ruim een derde (37% en 36%) meer dan twee glazen frisdrank. Alleen in groep 7 zijn voor frisdrankconsumptie verschillen naar geslacht gevonden; in deze groep wordt door jongens vaker veelvuldig frisdrank gedronken dan door meisjes (tabel 2.1.2).

Van de peuters en kleuters krijgt respectievelijk één en twee procent meer dan drie tussendoortjes per dag (groente en fruit telt hier niet mee). Van de groep 7 leerlingen overschrijdt zes procent de norm van het Voedingscentrum voor het eten van tussendoortjes. Wegens lage aantallen waarbij dit voorkomt kon niet gekeken worden naar verschillen tussen jongens en meisjes bij peuters en kleuters. In groep 7 is geen verschil gevonden naar geslacht. In de brugklas is niet gevraagd naar het eten van tussendoortjes. Wegens geringe aantallen kon bij de leeftijdsmomenten waarbij naar het eten van tussendoortjes werd gevraagd niet gekeken worden naar verschillen in etnische herkomst.

Voor frisdrankconsumptie is alleen bij brugklassers verschil gevonden naar etnische herkomst. Het drinken van veel frisdrank wordt vaker door brugklassers van autochtone dan van allochtone herkomst gerapporteerd (40% versus 31%).

Beweging

Naast een gezonde voeding is ook bewegen belangrijk bij de preventie van overgewicht. Van de peuters speelt bijna driekwart minstens vijf dagen per week buiten (70%). Op het basisonderwijs speelt bijna de helft van de kleuters (47%) en ruim de helft van de groep 7 leerlingen (57%) geregeld buiten. Bij de oudere leeftijdsgroepen is gekeken naar sportdeelname. Bijna driekwart van de kinderen in groep 7 en twee derde van de jongeren in de brugklassers is lid van een sportvereniging (tabel 2.1.3). Van de kleuters sport de helft regelmatig (minstens twee keer per week) buiten schooltijd. In groep 7 en in de brugklas sport respectievelijk bijna twee derde en driekwart regelmatig buiten schooltijd. Jongens zijn op één of meerdere leeftijdsmomenten vaker lid van een sportvereniging en sporten vaker buiten schooltijd dan meisjes (tabel 2.1.3).

Tabel 2.1.3 Belangrijke lichaamsactiviteiten per leeftijdsmoment

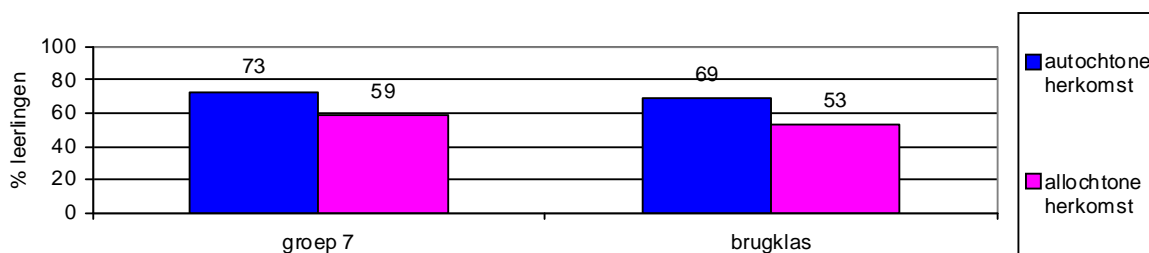
Item	geslacht	peuters	kleuters	groep 7	brugklas
Speelt minstens vijf dagen per week buiten	totaal	70%	47%	57%	-
	jongens	72%	45%	58%	-
	meisjes	68%	48%	56%	-
Lid van een sportvereniging	totaal	-	-	70%	63%
	jongens	-	-	71%	69%
	meisjes	-	-	68%	56%
Sport minstens twee dagen per week	totaal	-	49%	65%	75%
	jongens	-	46%	74%	82%
	meisjes	-	52%	57%	69%
Kijkt veel tv of computert veel per dag*	totaal	48%	65/27%	48%	79%
	jongens	44%	71/33%	49%	79%
	meisjes	53%	60/22%	46%	80%

* onder de zes jaar: een uur of meer, boven de zes jaar: meer dan twee uur. Bij de kleuters zijn beiden gerapporteerd (respectievelijk meer dan 1 uur en meer dan 2 uur).

Bij vetgedrukte percentages verschillen jongens en meisjes significant van elkaar

Voor geen enkel leeftijdsmoment waarbij hiernaar gevraagd is, is een verschil gevonden naar etnische herkomst voor buiten spelen. In groep 7 en in de brugklas zijn leerlingen van allochtone herkomst minder vaak lid van een sportvereniging dan hun leeftijdgenoten van autochtone herkomst (figuur 2.1.4). Voor sporten buiten schooltijd is bij geen enkel leeftijdsmoment (waarbij hiernaar gevraagd is) een verschil gevonden naar etnische herkomst.

Figuur 2.1.4 Lidmaatschap sportvereniging naar etnische herkomst en leeftijdsmoment

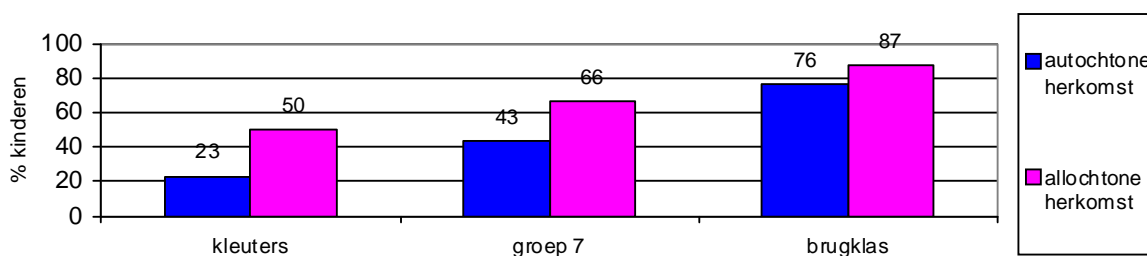

Naast de uren die er besteed worden aan bewegen, wordt er in de Jeugdmonitor ook gevraagd naar de uren die worden besteed aan passieve vrijetijdsbesteding, zoals tv kijken en computeren. Niet alleen inactiviteit speelt een rol bij deze zittende activiteiten, maar bijvoorbeeld ook het nuttigen van snacks tijdens het tv kijken. Geadviseerd wordt het tv kijken/computeren onder de zes jaar te beperken tot niet langer dan een half uur en boven de zes jaar niet langer dan twee uur per dag.

Van de peuters kijkt bijna de helft één uur of meer tv per dag (48%). Bijna twee derde van de kleuters computert of kijkt meer dan één uur tv per dag (65%), 27% van deze leeftijdsgroep computert of kijkt meer dan twee uur per dag tv. Bij de oudere leeftijdsgroepen varieert veelvuldig tv kijken/ computeren van 48% in groep 7 tot 79% in de brugklas. Meer dan de helft (59%) van de leerlingen in groep 7 heeft een eigen tv op de kamer; hierin is geen verschil gevonden naar geslacht (in de overige leeftijdsgroepen is hier niet naar gevraagd). Voor tv kijken/ computeren is in geen enkele leeftijdsgroep een verschil gevonden naar geslacht.

Als het gaat om veelvuldig computeren of tv kijken scoren leerlingen in groep 2, groep 7 en de brugklas van allochtone herkomst ongunstiger dan hun leeftijdgenoten van autochtone herkomst (figuur 2.1.5). Voor peuters werd geen significant verschil gevonden naar etnische herkomst.

Figuur 2.1.5 Percentage dat meer dan twee uur per dag tv kijkt/ computert naar etnische herkomst en leeftijdsmoment

Het niveau van het onderwijs hangt samen met scores op de leefstijlaspecten. Behalve op het eten van fruit volgens de norm, dagelijks groente eten, en minstens twee dagen per week buiten schooltijd sporten behalen vmbo leerlingen ongunstiger uitkomsten op alle genoemde leefstijlaspecten dan leerlingen op het havo/vwo (tabel 2.1.4).

Tabel 2.1.4 Leefstijlaspecten in de brugklas naar schoolniveau

Item	niveau	brugklas
Ontbijt minstens vijf dagen per week	vmbo	81%
	havo/vwo	93%
Eet dagelijks fruit volgens de norm	vmbo	23%
	havo/vwo	26%
Eet dagelijks groente	vmbo	28%
	havo/vwo	24%
Meer dan twee glazen frisdrank per dag*	vmbo	39%
	havo/vwo	28%
Lid van een sportvereniging	vmbo	59%
	havo/vwo	71%
Sport minstens twee dagen per week	vmbo	77%
	havo/vwo	73%
Meer dan twee uur tv kijken of computeren per dag	vmbo	84%
	havo/vwo	68%

* frisdrank of andere gezoete dranken

Bij vetgedrukte percentages verschillen vmbo en havo/vwo significant van elkaar

Vergelijking met landelijke cijfers

In vergelijking met landelijke cijfers komt (ernstig) overgewicht in Ridderkerk onder peuters, kleuters en brugklassers ongeveer even vaak voor (tabel 2.1.5). Bij groep 7 leerlingen in Ridderkerk komt (ernstig) overgewicht echter vaker voor dan op basis van landelijke cijfers verwacht zou worden. Landelijke cijfers van 12- en 13-jarigen zijn gebaseerd op zelfgerapporteerde lengte en gewicht afkomstig uit het *Health Behaviour in School-aged Children* (HBSC) onderzoek (Van Dorsselaer, et al., 2007).

Tabel 2.1.5 Prevalentie van overgewicht en obesitas in Ridderkerk en Nederland

	Ridderkerk		Nederland	
	(ernstig) overgewicht		(ernstig) overgewicht	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes
Peuters	5%	8%	8%	9%
Kleuters	9%	17%	10%	15%
Groep 7	20%	25%	15%	18%
Brugklas	10%	9%	10%	9%

Bij vetgedrukte percentages verschillen de percentages van Ridderkerk met de landelijke percentages

Bij peuters, kleuters en groep 7 moesten, wegens geringe aantallen, de percentages overgewicht en obesitas bij elkaar worden opgeteld om te kunnen toetsen op verschillen. Voor 12- 13 jarigen waren slechts landelijke gegevens over overgewicht in het algemeen beschikbaar.

Bron landelijke cijfers voor peuters: Hirasings et al., 2000; voor kleuters, groep 7: Hurk, van den et al., 2006, voortgezet onderwijs: Van Dorsselaer, et al., 2007

Een uitkomst van de *Ga voor gezond!-test* van het NIGZ (www.gavoorgezond.nl) is dat de helft van de kinderen uit groep 1 tot en met 3 elke dag groente of fruit eet. Onder kleuters in Ridderkerk ligt dit percentage lager. Uit het HBSC onderzoek (Van Dorsselaer et al., 2007) komt naar voren dat 37% van de leerlingen uit groep 8 en 29% van de leerlingen van het voortgezet onderwijs elke dag fruit eet. In vergelijking met de landelijke cijfers van groep 8 eten leerlingen in groep 7 in Ridderkerk ongeveer even vaak dagelijks fruit. Cijfers van de brugklassers voor fruit eten konden niet getoetst worden op verschillen met landelijke gegevens omdat de gebruikte leeftijdsgroepen te veel van elkaar afwijken. Door het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) wordt aangegeven dat 60% van de driejarigen en 67% van de 5-12 jarigen (bijna) iedere dag buiten speelt en dat 77% van de 8-12 jarigen lid is van een sportvereniging. Uit de HBSC-studie komt nog dat op het voortgezet onderwijs 67% lid is van een sportvereniging. In vergelijking met landelijke cijfers van driejarigen, spelen peuters in Ridderkerk vaker (bijna) elke dag buiten. Voor de meeste onderwerpen/ leeftijdsmomenten kon niet getoetst worden op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers van Ridderkerk omdat door het gebruik van andere meetmethoden en leeftijdsmomenten beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

2.2 Roken

Kernboodschap

- Vier procent van leerlingen in groep 7 en 12% van de brugklassers rapporteert wel eens gerookt te hebben.
- Vmbo-leerlingen geven vaker aan wel eens gerookt te hebben dan havo/vwo-leerlingen.
- In de brugklas hangt roken samen met delinquent gedrag, een minder goede ervaren gezondheid en een zorgelijke score op psychosociale gezondheid.

Roken verhoogt het risico op longkanker, hart- en vaatziekten en chronische luchtwegaandoeningen. Hoewel dit geen aandoeningen zijn die al veel bij de jeugd voorkomen, is het juist ook bij jongeren van belang om inzicht te krijgen in het rookgedrag, omdat blijkt dat veruit de meeste volwassen rokers al in hun jeugd met roken begonnen zijn (Monshouwer et al., 2008).

Roken

Aan de leerlingen in groep 7 en de brugklas is gevraagd of zij roken of wel eens gerookt hebben.

Vier procent van de leerlingen in groep 7 en twaalf procent van de brugklassers geeft aan wel eens te hebben gerookt. Het aantal leerlingen in groep 7 dat wel eens gerookt zegt te hebben is te klein om te toetsen op verschillen naar geslacht of etnische herkomst. In de brugklas is geen verschil gevonden naar geslacht of etnische herkomst. Leerlingen op het vmbo geven vaker aan wel eens gerookt te hebben dan havo/vwo-leerlingen (vijftien procent versus vijf procent). Dagelijks roken komt niet of nauwelijks voor in deze leeftijdsgroepen (minder dan één procent). Ook voor dagelijks roken zijn de aantallen te klein om te toetsen op verschillen naar geslacht of etnische herkomst.

Vergelijking met landelijke cijfers

Landelijk heeft negen procent van de groep 8 leerlingen en 33% van de 12-16 jarigen wel eens gerookt (Van Dorsselaer et al., 2007), rookt acht procent dagelijks en is het percentage rokers het laagst onder scholieren van Marokkaanse herkomst. In vergelijking hiermee geven leerlingen in groep 7 in Ridderkerk minder vaak aan ooit gerookt te hebben. Er is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers van rookgedrag van brugklasleerlingen in Ridderkerk omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

2.3 Alcoholgebruik

Kernboodschap

- Vijfendertig procent van de groep 7 leerlingen geeft aan wel eens alcohol te hebben gedronken, negen procent heeft de afgelopen maand nog alcohol gedronken.
- Jongens in groep 7 hebben vaker wel eens alcohol gedronken dan meisjes.
- Zestien procent van de brugklassers geeft aan wel eens alcohol te drinken, zeven procent heeft de afgelopen maand alcohol gedronken.
- In de brugklas wordt vaker door leerlingen van autochtone herkomst aangegeven dat zij wel eens alcohol drinken dan door leerlingen van allochtone herkomst.

Drinken voor het 16^e levensjaar levert gezondheidsrisico's op, omdat de hersenen nog niet volledig ontwikkeld zijn. De alcoholgerelateerde gezondheidsschade die zich al op jonge leeftijd openbaart zijn vooral de acute consequenties van alcoholgebruik, zoals alcoholvergiftiging. Alcoholgebruik gaat echter ook gepaard met schade die zich op lange termijn uit, zoals hersenschade en kanker. Bovendien blijkt uit onderzoek dat vroeg beginnen met drinken de kans op alcoholproblemen op latere leeftijd vergroot (Trimbos-instituut, 2008).

Aan de leerlingen in groep 7 is gevraagd of zij ooit alcohol gedronken hebben; in de brugklas verschilde de vraagstelling en werd gevraagd 'drink je wel eens alcohol?'. Ook werd gevraagd hoe vaak zij in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek alcohol hebben gedronken (recent alcoholgebruik). Aan de leerlingen in de brugklas is vervolgens ook gevraagd of ze in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek wel eens vijf glazen alcohol of meer hebben gedronken bij één gelegenheid.

Alcoholgebruik (ooit)

Ruim een derde (35%) van de leerlingen in groep 7 van de basisschool heeft wel eens alcohol gedronken. In de brugklas is een andere vraagstelling gebruikt en geeft zestien procent van de leerlingen aan *wel eens alcohol te drinken*. Jongens in groep 7 hebben vaker ooit alcohol gedronken dan meisjes (42% versus 27%). Bij deze groep is geen verschil gevonden naar etniciteit. Er is geen verschil naar geslacht gevonden voor de brugklassers, wel geven leerlingen van autochtone herkomst vaker aan dan leerlingen van allochtone herkomst wel eens alcohol te drinken (negentien procent versus twaalf procent). Er is geen verschil gevonden naar schoolniveau.

Recent alcoholgebruik

Negen procent van de leerlingen in groep 7 en zeven procent van de brugklassers heeft in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek alcohol gedronken. Er is voor recent alcoholgebruik in beide groepen geen verschil gevonden naar geslacht, schoolniveau en etnische herkomst. In groep 7 kon wegens het kleine aantal leerlingen dat recent alcoholgebruik rapporteert niet worden getoetst op verschillen naar etnische herkomst.

Overmatig alcoholgebruik

Overmatig alcoholgebruik wordt door twee procent van de brugklassers gerapporteerd. Er is geen verschil gevonden naar geslacht, en wegens het geringe aantal dat overmatig alcoholgebruik rapporteert kon niet getoetst worden op verschillen naar schoolniveau of etnische herkomst. In groep 7 is niet op deze manier gevraagd naar overmatig alcoholgebruik.

Vergelijking met landelijke cijfers

Landelijk heeft 49% van de leerlingen in groep 8 en 77% van de 12-16 jarigen wel eens alcohol gedronken. Landelijk rapporteert veertien procent van de groep 8 leerlingen de afgelopen maand alcohol te hebben gedronken (Van Dorsselaer et al., 2007). In vergelijking hiermee geven groep 7 leerlingen in Ridderkerk minder vaak aan ooit of de afgelopen maand gedronken te hebben. Er is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens over drankconsumptie en cijfers van brugklassers in Ridderkerk omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

2.4 Drugsgebruik

Kernboodschap

- Geen van de bevraagde leerlingen in de brugklas rapporteert soft- of harddrugsgebruik.

Sommige jongeren zijn geneigd om met drugs te experimenteren. Redenen om drugs te gebruiken zijn meestal nieuwsgierigheid, stoer gedrag, behoefte aan sociale acceptatie of psychosociale problemen. Cannabisproducten als hasj, wiet en marihuana worden softdrugs genoemd. Deze middelen hebben geen sterk verslavende werking. Wel verminderen ze het reactie- en concentratievermogen en hebben ze een negatieve invloed op het korte termijn geheugen. Hierdoor kunnen leerprestaties verminderen. XTC, cocaïne en heroïne zijn harddrugs. Deze middelen zijn (zeer) verslavend en schadelijk voor de gezondheid (Trimbos-instituut, 2008).

Aan de leerlingen in de brugklas is gevraagd of zij de afgelopen vier weken voorafgaand aan het onderzoek marihuana of hasj hebben gebruikt; ook is gevraagd of zij in deze periode harddrugs (XTC, cocaïne, heroïne) hebben gebruikt. Beide worden door geen van de leerlingen gerapporteerd.

Vergelijking met landelijke cijfers

Landelijk geeft zeven procent van de scholieren op het voortgezet onderwijs aan de laatste maand softdrugs te hebben gebruikt en twee procent geeft aan in die periode harddrugs te hebben gebruikt (Van Dorsselaer et al., 2007, Monshouwer et al., 2008). Omdat drugsgebruik door geen enkele leerling in Ridderkerk is gerapporteerd kon vergelijking met landelijke gegevens niet plaatsvinden.

2.5 +Seksueel gedrag

Kernboodschap

- Minder dan een derde (29%) van de groep 7 leerlingen heeft of thuis en/ of op school seksuele voorlichting gehad.
- Vrijen wordt door achttien procent van de brugklassers aangegeven.
- Vier procent van de brugklassers rapporteert ooit geslachtsgemeenschap te hebben gehad.
- Een kwart van de leerlingen die geslachtsgemeenschap hebben gehad, rapporteert daar niet altijd een condoom bij te hebben gebruikt.

Seksuele voorlichting

Kinderen verkennen al op jonge leeftijd de intimiteit met anderen. Om kinderen een evenwichtige basis te kunnen bieden voor hun seksuele en relationele ontwikkeling moeten ouders en leerkrachten daar goed op zijn voorbereid (Van der Doef, 2003).

Seksuele voorlichting aan kinderen blijkt echter een moeilijk onderwerp voor veel ouders. Veel ouders stellen daarom het moment waarop ze met hun kinderen over seks beginnen te praten uit, en verwachten dat tijdens de biologielees op school een en ander uitgelegd wordt (Van der Doef, 2003). Relationele en seksuele vorming is inmiddels een kerndoel in het voortgezet onderwijs, waardoor alle 13-15 jarigen minimaal één jaar binnen het vak biologie en verzorging enige mate van seksuele voorlichting krijgen. Maar seksuele voorlichting in het voortgezet onderwijs is niet voldoende. Seksuele voorlichting moet al veel eerder, namelijk op de basisschool beginnen. Helaas is dit in het basisonderwijs nog geenszins het geval; naar schatting wordt op slechts tien procent van alle basisscholen in Nederland seksuele voorlichting gegeven (Van der Doef, 2003).

Aan de leerlingen in groep 7 is gevraagd of ze thuis en op school seksuele voorlichting hebben gehad. Van deze leerlingen geeft 23% aan thuis seksuele voorlichting te hebben ontvangen; 59% geeft aan thuis geen seksuele voorlichting te hebben gehad en achttien procent weet het niet. Er zijn voor dit onderwerp geen verschillen naar geslacht of etnische herkomst gevonden.

Dertien procent van de leerlingen in groep 7 geeft aan seksuele voorlichting gehad te hebben op school; 70% geeft aan geen seksuele voorlichting te hebben gehad op school en zeventien procent weet het niet. Er zijn geen verschillen gevonden naar geslacht en door het kleine aantal leerlingen dat aangeeft seksuele voorlichting op school te hebben gehad is toetsing op verschillen naar etniciteit niet mogelijk.

In totaal geeft 29% van de leerlingen in groep 7 aan seksuele voorlichting te hebben gehad, thuis en/ of op school, 45% geeft aan geen seksuele voorlichting te hebben gehad en 26% weet het niet. Er zijn geen verschillen naar geslacht. Kinderen van allochtone herkomst geven vaker aan niet te weten of zij seksuele voorlichting hebben gehad (allochtone herkomst: 44%, autochtone herkomst: 22%).

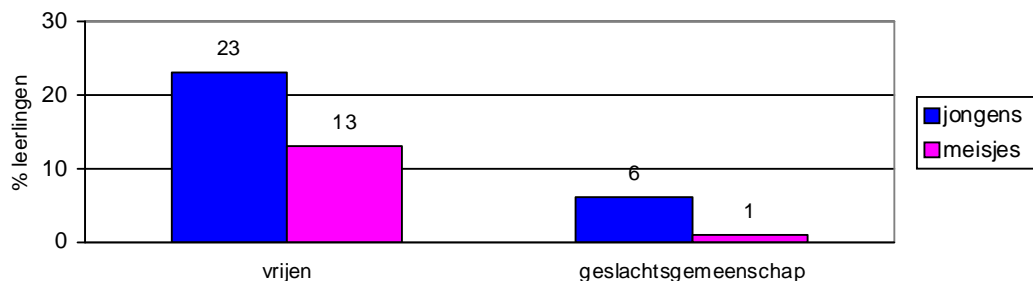
Seksueel contact

Tijdens de adolescentie neemt de seksuele ontwikkeling en het experimenteren met seks een belangrijke plaats in. Jongeren beginnen steeds vroeger te experimenteren op dit gebied en omdat ze steeds later een vaste relatie aangaan duurt deze periode doorgaans langer (Van Dorselaer et al., 2007).

In de Jeugdmonitor zijn aan de leerlingen in de brugklas vragen gesteld over seksueel contact (vrijen zonder met elkaar naar bed te gaan en geslachtsgemeenschap). Ook zijn vragen gesteld over (on)veilig vrijen.

Vrijen met iemand (zonder met elkaar naar bed te gaan) wordt door achttien procent van de brugklassers aangegeven. Het hebben van geslachtsgemeenschap (met iemand naar bed gaan) wordt door vier procent van de brugklassers gerapporteerd. Jongens in de brugklas rapporteren vaker seksueel contact dan meisjes (figuur 2.5.1). Er zijn geen verschillen gevonden naar etnische herkomst voor seksueel gedrag.

Figuur 2.5.1 Seksueel gedrag in de brugklas

De mate waarin geslachtsgemeenschap wordt gerapporteerd verschilt naar schoolniveau (vmbo: vijf procent, havo/vwo: minder dan één procent). Voor vrijen is geen verschil gevonden naar schoolniveau.

(On)veilig vrijen

Wanneer jongeren onveilig vrijen, brengt dit risico's met zich mee voor de gezondheid. Jongeren die zonder condoom geslachtsgemeenschap hebben, lopen risico op een seksueel overdraagbare aandoening (soa). Ook lopen ze risico op een onbedoelde zwangerschap indien ook geen pil of ander anticonceptiemiddel wordt gebruikt (Schrijver en Schoemaker, 2008). Onderzoek wijst uit dat soa's onder Nederlandse jongeren nog steeds toenemen (Van Dorselaer et al., 2007). Deze toename valt deels te verklaren door de grotere testbereidheid onder jongeren waardoor het aantal gediagnosticeerde soa's toeneemt. Maar ook het toegenomen aantal seksueel actieve jongeren en het aantal wisselende sekspartners is een mogelijke verklaring hiervoor (Schrijvers en Schoemaker, 2008).

Gebruik van voorbehoedsmiddelen

Van de brugklassers die aangeven wel eens met iemand naar bed te zijn geweest (n=16) rapporteert 25% daarbij niet altijd een condoom te hebben gebruikt. Deze aantallen zijn te laag om te toetsen op verschillen naar geslacht, schoolniveau en etniciteit.

Vergelijking met landelijke gegevens

Landelijke referentiegegevens laten zien dat vijftien procent van de 12-16 jarigen ooit geslachtsgemeenschap heeft gehad (Van Dorselaer et al., 2007) en dat 82% van deze jongeren een condoom heeft gebruikt bij de laatste keer geslachtsgemeenschap.

Er is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers van Ridderkerk over seksueel gedrag omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

3. (Psychosociale) gezondheid en gedrag

Elk kind vertoont wel eens agressief gedrag of is wel eens angstig. Maar wanneer is dit gedrag gezond en wanneer spreekt men van problematisch gedrag bij kinderen en jongeren? Deze grens is niet gemakkelijk te trekken. Wat normaal gedrag is op een bepaalde leeftijd, kan op latere leeftijd wel problematisch zijn. Het gedrag van kinderen en jongeren verschilt ook sterk per situatie. Op school gedragen de meeste kinderen zich anders dan thuis. Om te beoordelen of het gedrag van een kind gezond of problematisch is, dient men dan ook rekening te houden met enerzijds de leeftijd van het kind en anderzijds met informatie van verschillende informanten (Schrijvers & Schoemakers, 2008).

In dit hoofdstuk komen de twee belangrijkste typen psychosociale problemen van de jeugd aan de orde: emotionele problemen en gedragsproblemen. Deze problemen worden ook wel internaliserende en externaliserende problemen genoemd (Schrijvers & Schoemaker, 2008). Externaliserend gedrag is naar buiten gericht en storend voor de omgeving. Het gaat hierbij om agressief en normoverschrijdend gedrag. Internaliserend gedrag is meer naar binnen gericht en daardoor voornamelijk storend voor het kind of de jongere zelf. Voorbeelden zijn angst, depressiviteit, teruggetrokkenheid, psychosomatische klachten (bijvoorbeeld hoofdpijn en buikpijn zonder aanwijsbare medische oorzaak) en eenzaamheid. Daarnaast komen in dit hoofdstuk ook de ervaren gezondheid, zorgen van ouders en de scores op de vragenlijsten voor psychosociale problemen aan de orde.

3.1 (Psychosociale) gezondheid

3.1.1 Ervaren gezondheid

Kernboodschap

- Voor 94% procent van de peuters en 95% van de kleuters beoordelen ouders de gezondheid van hun kind als goed.
- In groep 7 en de brugklas wordt een goede gezondheid door respectievelijk 89% en 84% aangegeven.

Op alle leeftijdsmomenten is een algemene vraag over ervaren gezondheid gesteld. Bij peuters en kleuters is deze vraag door ouders beantwoord. Vanaf groep 7 hebben kinderen/jongeren zelf een oordeel gegeven over hun gezondheid.

Peuters en kleuters

Volgens de ouders heeft 94% van de peuters en 95% van de kleuters een goede gezondheid. Het aantal kinderen waarvan de ouder de gezondheid als matig tot slecht beoordeelt is te laag om te kijken naar verschillen naar geslacht (peuters) en etnische achtergrond (peuters en kleuters). Voor de kleuters kon wel gekeken worden naar verschillen tussen jongens en meisjes maar bleek er geen verschil te zijn.

Groep 7 en brugklassers

Van de leerlingen in groep 7 geeft 89% aan zijn gezondheid (heel) goed te vinden, bij de brugklassers dit 84%. Voor beide leeftijdsmomenten is geen verschil gevonden naar geslacht, schoolniveau of etniciteit. In groep 7 kon niet getoetst worden op verschillen naar etnische herkomst gezien het kleine aantal dat een negatief oordeel geeft over de eigen gezondheid.

Vergelijking met landelijke cijfers

Landelijke cijfers van het CBS laten zien dat 95% van de ouders van 0-11 jarigen de gezondheid van hun kind als goed tot zeer goed ervaart (CBS Statline, 2008). In ditzelfde onderzoek is gevonden dat 90% van de 12-17 jarigen zijn gezondheid als goed tot zeer goed ervaart (CBS Statline, 2008). Wegens het gebruik van andere leeftijdsmomenten kunnen gegevens over ervaren gezondheid van kinderen en jongeren in Ridderkerk niet getoetst worden op verschillen met landelijke gegevens.

3.1.2 Emotionele problemen

Kernboodschap

- Ouders rapporteren voor elf procent van de kleuters dat zij vaak zenuwachtig zijn in nieuwe situaties.
- In groep 7 behaalt bijna een kwart van de kinderen een hoge uitkomst op sombere gevoelens.
- Meisjes in groep 7 scoren vaker hoog op sombere gevoelens dan jongens.
- Het percentage groep 7 leerlingen met sombere gevoelens is hoger dan landelijk.
- In groep 7 behaalt vijftien procent van de leerlingen volgens hun ouders een zorgelijke score op emotionele problematiek. Het percentage dat volgens de leerkracht zorgelijk scoort is ook vijftien procent.
- Bij veertien procent van de brugklassers is sprake van emotionele problematiek.
- In de brugklas rapporteren meer meisjes emotionele problemen dan jongens.
- Eenentwintig procent van de brugklassers geeft aan het afgelopen jaar suïcidegedachten te hebben gehad.
- Het hebben van suïcidegedachten en het ondernemen van een suïcidepoging wordt vaker door meisjes in de brugklas gerapporteerd dan door jongens.

Verschillende longitudinale onderzoeken tonen aan dat emotionele problemen in de jeugd in veel gevallen voortduren tot in de volwassenheid (Schrijvers & Schoemakers, 2008). Uit onderzoek is ook gebleken dat veel angst- en stemmingsstoornissen bij volwassenen hun oorsprong hadden in de jeugd. Daarnaast verhogen ernstige emotionele problemen, en voornamelijk somberheidgevoelens, (later) de kans op suïcide. Inzicht krijgen in deze emotionele problemen bij jeugdigen is dan ook van groot belang (Schrijvers & Schoemakers, 2008).

Peuters

Aan de ouders van peuters zijn vragen voorgelegd over de mate waarin hun kind 'van streek is, snel huult' en een 'neerslachtige, verdrietige indruk maakt'. Volgens de ouders is zes procent van de peuters vaak/bijna altijd van streek of huult snel, en maakt minder dan één procent vaak/bijna altijd een neerslachtige, verdrietige indruk. Wegens het geringe aantal peuters dat volgens de ouder een ongunstige uitkomst op deze vragen behaalt, kon voor beide vragen niet getoetst worden op verschillen naar geslacht en etniciteit.

Kleuters

Aan de ouders en leerkrachten van de kleuters is een vijftal vragen gesteld over de mate waarin emotionele problemen aanwezig zijn (SDQ emotionele problemen⁹). De resultaten zijn in tabel 3.1.1 weergegeven. 'Zenuwachtig in nieuwe situaties' wordt relatief vaak aangegeven door ouders (elf procent).

Vanwege te kleine aantallen konden alleen de vragen in de oudervragenlijst over 'hoofdpijn', 'zenuwachtig in nieuwe situaties' en 'voor veel dingen bang' getoetst worden op verschillen naar geslacht. Voor geen enkele van deze vragen werd een verschil naar geslacht gevonden. Voor geen enkele vraag kon worden getoetst op verschillen naar etnische herkomst.

Bij de leerkrachten kon wegens te kleine aantallen kinderen waarvoor problematiek is gerapporteerd voor geen enkele vraag gekeken worden naar verschillen tussen jongens en meisjes en naar etnische herkomst.

⁹ Subschaal emotionele symptomen, afkomstig uit de Strengths and Difficulties Questionnaire (van Widenfelt, 2003; Goodman, 2001); www.sdqinfo.com

Tabel 3.1.1 Emotionele problemen, naar leeftijdsmoment en geslacht

Tabel 6.11 Emotionele problemen, naar leerjaar/niveau en geslacht							
	Kleuters		Groep 7		Brugklas		
	ouders	leer-kracht	ouders	leer-kracht	jongens	meisjes	totaal
SDQ emotionele problemen							
- Vaak hoofdpijn	4%	1%	6%	3%	6%	15%	10%
- Veel piekeren	3%	1%	9%	12%	5%	11%	8%
- Vaak ongelukkig	2%	<1%	4%	5%	4%	7%	5%
- Zenuwachtig in nieuwe situaties	11%	3%	11%	13%	12%	23%	17%
- Voor veel dingen bang	6%	4%	5%	4%	3%	6%	4%
Ongunstige score (> 5)	*	*	15%	15%	7%	22%	14%
Suicidegedachten, afgelopen jaar	-	-	-	-	17%	26%	21%
Suicidepoging, ooit	-	-	-	-	3%	8%	6%

NB: in de tabel zijn verschillen tussen jongens en meisjes dikgedrukt.

* voor de kleuters kan er geen score worden berekend, wegens gebrek aan onderzoek is het niet bekend of de schaal betrouwbaar is voor kleuters en wat het punt is waarop gezegd kan worden dat er sprake is van emotionele problematiek

Groep 7

Aan de leerlingen in groep 7 zijn negen vragen gesteld over het voorkomen van sombere gevoelens¹⁰. Wanneer minstens vier van de negen vragen negatief beantwoord worden, komt het kind in aanmerking voor nadere diagnostiek. In dit rapport is dan sprake van een hoge score op sombere gevoelens.

Bij minder jongens (achttien procent) dan meisjes (33%) is sprake van een hoge score op sombere gevoelens (voor de totale groep 26%). Voor het hebben van sombere gevoelens zijn geen verschillen naar etnische herkomst gevonden.

Hiernaast is aan de ouders en leerkrachten van leerlingen van groep 7 een vijftal vragen gesteld over de mate waarin emotionele problemen aanwezig zijn (SDQ emotionele problemen¹¹). Over deze vijf vragen is een totaalscore berekend (range 0-10), waarbij een uitkomst van vijf of hoger duidt op emotionele problematiek. De resultaten zijn in tabel 3.1.1 weergegeven.

Volgens de ouders vertoont vijftien procent van de kinderen in groep 7 emotionele problematiek, er is geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes en naar etnische herkomst. Volgens de leerkracht is bij vijftien procent van de leerlingen in groep 7 sprake van emotionele problematiek. Hier zijn eveneens geen verschillen gevonden tussen jongens en meisjes. Voor het toetsen op verschillen naar etnische herkomst is het aantal leerlingen, dat op basis van de leerkrachtvragenlijst een zorgelijke uitkomst krijgt, te klein. Bij vijf procent van de leerlingen is zowel volgens de ouders als de leerkracht sprake van emotionele problematiek. Ook hier zijn de aantallen zo klein dat toetsing op verschillen naar geslacht en etniciteit niet mogelijk is.

Brugklassers

Aan de leerlingen uit de brugklas zijn ook vijf vragen gesteld uit de SDQ vragenlijst over de mate waarin emotionele problemen voorkomt (SDQ emotionele problemen¹²). Over deze vijf vragen is een totaalscore berekend (range 0-10), waarbij een score boven de vijf duidt op emotionele problematiek¹³. Daarnaast is de leerlingen gevraagd of ze er wel eens aan gedacht hebben een einde aan het leven te maken en of ze ooit een suicidepoging ondernomen hebben. De resultaten zijn in tabel 3.1.1 weergegeven.

Bij veertien procent van de brugklassers is sprake van emotionele problemen. Tabel 3.1.1 laat zien dat meisjes vaker ongunstig scoren dan jongens. Er is geen verschil gevonden voor deze leeftijdsgroep naar schoolniveau en etnische herkomst.

¹⁰ Korte Depressie Vragenlijst voor Kinderen (KDVK), de Wit 1987

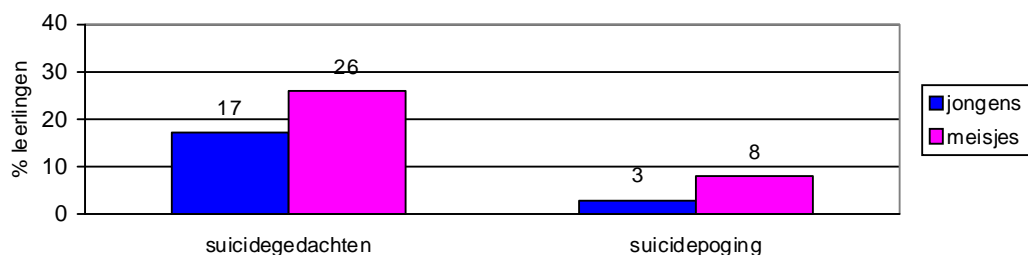
¹¹ Subschaal emotionele symptomen, afkomstig uit de Strengths and Difficulties Questionnaire (van Widenfelt, 2003; Goodman, 2001); www.sdqinfo.com

¹² Subschaal emotionele symptomen, afkomstig uit de Strengths and Difficulties Questionnaire (van Widenfelt, 2003; Goodman, 2001); www.sdqinfo.com

¹³ Deze score is afkomstig van het HBSC-onderzoek 2005 (Health Behaviour in School-aged Children, Dorselaer, van et al., 2007)

Van de brugklassers heeft 21% in de afgelopen 12 maanden er minstens één keer aan gedacht een einde aan het leven te maken, en heeft zes procent ooit een poging ondernomen om een eind aan het leven te maken. Zowel suïcide gedachten als een suïcidepoging worden vaker door meisjes dan door jongens gerapporteerd (figuur 3.1.1). Voor schoolniveau en etnische herkomst zijn voor dit onderwerp geen verschillen gevonden.

Figuur 3.1.1 Suicidedgedachten en suïcidepoging brugklassers naar geslacht

Vergelijking met landelijke cijfers

Het percentage kinderen in Ridderkerk uit groep 7 met sombere gevoelens is hoger dan landelijk (26% versus twintig procent: De Wit, 1987).

Landelijk is het percentage 12-16 jarigen dat emotionele problemen vertoont vijftien procent (Van Dorsselaer et al., 2007). Er is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers over emotionele problemen van brugklassers in Ridderkerk omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn. Er zijn geen landelijke cijfers bekend over suïcidedgedachten- en pogingen.

3.2 Gedrag

3.2.1 Probleemgedrag

Kernboodschap

- Voor peuters van allochtone herkomst wordt vaker minimaal één vorm van probleemgedrag aangegeven dan voor hun leeftijdgenoten van autochtone herkomst.
- Bij zeven procent van de groep 7 leerlingen is sprake van frequent probleemgedrag.
- Meer jongens dan meisjes in groep 7 scoren op frequent probleemgedrag (10% versus 4%).
- Bijna de helft van de brugklassers heeft zich het afgelopen jaar minstens één keer schuldig gemaakt aan een vorm van probleemgedrag, een derde meer dan eens.
- Van de brugklassers heeft bijna een kwart het afgelopen jaar iemand in elkaar geslagen.
- Bijna een kwart (24%) van de brugklassers rapporteert het afgelopen jaar een ernstig gewelddelict te hebben begaan.
- In de brugklas komen veel vormen van probleemgedrag vaker voor onder jongens dan onder meisjes.
- Vmbo-leerlingen geven vaker dan havo/vwo-leerlingen aan het afgelopen jaar één of meerdere delicten te hebben gepleegd (50% versus 35%).
- Brugklasleerlingen van allochtone herkomst geven vaker dan leerlingen van autochtone herkomst aan één of meerdere delicten te hebben gepleegd in het afgelopen jaar.
- Ongeveer één op de 14 leerlingen uit groep 7 en één op de twintig brugklassers geeft aan wel eens een wapen bij zich te dragen.
- Jongens geven vaker dan meisjes aan wel eens een wapen bij zich te dragen.
- Het dragen van een wapen wordt ook vaker door vmbo-leerlingen aangegeven dan door havo/vwo-leerlingen.

Probleemgedrag, zoals pesten, vechten en ongehoorzaamheid, kan schadelijke gevolgen hebben (Schrijvers & Schoemakers, 2008). Zo zijn gedragsproblemen in de jeugd vaak een voorloper van problemen in de volwassenheid. Kinderen en jongeren met gedragsproblemen functioneren minder goed in contact met anderen, ze worden regelmatig buitengesloten. Jongeren die ernstige gedragsproblemen hebben en daarnaast emotionele problemen (depressie) hebben meer kans om zelfmoord te plegen dan jongeren met alleen een depressie. De maatschappelijke kosten van probleemgedrag zijn daarnaast voor zowel de slachtoffers als de omgeving groot. Het is daarom van belang goed in kaart te brengen hoeveel jongeren eigenlijk gedragsproblemen vertonen en of dit aandeel toeneemt (Schrijvers & Schoemakers, 2008).

Grenzen verkennen hoort bij het opgroeien van jongeren. Als onschuldig experimenteren verandert in strafbaar gedrag, spreken we echter van jeugdcriminaliteit. Jeugdcriminaliteit omvat alle strafbare gedragingen van jeugdigen. Niet alleen fietsendiefstal of vandalisme, maar ook mishandeling (indien gepleegd door een minderjarige) (Ministerie van Justitie, 2008).

Volgens cijfers van het Ministerie van Justitie (2008) vormt jeugdcriminaliteit een fors probleem in Nederland. De jeugdcriminaliteit daalt niet en jongeren die een misdrijf hebben gepleegd, vallen vaker in herhaling. Dit wordt recidive genoemd. Jongeren recidiveren vaker dan volwassenen. Burgers storen zich bovendien steeds meer aan jeugdcriminaliteit en de overlast die jongeren daarmee veroorzaken (Ministerie van Justitie, 2008).

Peuters

Koppig gedrag, driftig of jaloers zijn, aandacht opeisen, ruzie maken en speelgoed vernielen zijn probleemgedragingen waarnaar gevraagd wordt bij peuters. Ook is gevraagd naar ongehoorzaam zijn, het nooit beseft hebben van regels en het (bijna) nooit reageren op straf en beloning (tabel 3.2.1).

Ouders van peuters geven relatief het meest aan dat hun kind vaak aandacht opeist en soms of nooit beseft heeft van regels en afspraken.

Er zijn relatief veel peuters waarvoor dwars of koppig gedrag, ongehoorzaamheid, en slecht reageren op straf en beloning¹⁴ wordt gerapporteerd (tabel 3.2.1). Voor geen enkele vorm van gedrag is een verschil gevonden naar geslacht.

Tabel 3.2.1 Probleemgedrag bij peuters volgens ouders

	Peuters		
	jongens	meisjes	totaal
Is vaak of (bijna) altijd dwars, koppig, verzet zich	12%	19%	16%
Is vaak of (bijna) altijd driftig, prikkelbaar	7%	6%	6%
Is vaak of (bijna) altijd jaloers	8%	9%	9%
Eist vaak of (bijna) altijd aandacht op	20%	30%	26%
Maakt vaak of (bijna) altijd ruzie of plaagt andere kinderen	3%	0%	2%
Verstoort vaak of (bijna) altijd activiteiten (bijv. van andere kinderen)	2%	4%	2%
Vernielt vaak of (bijna) altijd speelgoed of spullen	0%	4%	2%
Doet vaak of (bijna) altijd vervelende dingen (bijv. bijten, spugen knippen, schoppen, slaan)	0%	0%	0%
Is soms of (bijna) nooit gehoorzaam	16%	18%	17%
Heeft soms of (bijna) nooit beseft van regels en afspraken	22%	24%	23%
Reageert soms of (bijna) nooit op straf en beloning	17%	14%	16%

*Bij vetgedrukte percentages verschillen jongen en meisjes significant van elkaar

Van de vragen over probleemgedrag zijn de ongunstige antwoorden opgeteld¹⁵. Er is een indeling gemaakt in 'geen ongunstig antwoord', 'één of twee ongunstige antwoorden' en 'drie of meer ongunstige antwoorden'. Volgens de ouders scoort achttien procent van de peuters op drie of meer gedragingen ongunstig, 33% op één of twee vragen en 48% op geen enkele vraag. Bij toetsing is geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes voor deze verdeling.

Bij de peuters moest wegens geringe aantallen een tweedeling gemaakt worden: geen ongunstige antwoorden/ tenminste één ongunstig antwoord, om te kunnen toetsen op verschillen naar etnische herkomst. Hierbij wordt door ouders van peuters van allochtone herkomst vaker tenminste één vorm van probleemgedrag aangegeven dan door ouders van peuters van autochtone herkomst (88% versus 45%).

¹⁴ Het kan hierbij gaan om leeftijdstypisch gedrag van peuters, waar onder andere aandacht opeisen en ongehoorzaamheid aspecten van zijn (Kousemaker, 1997).

¹⁵ Ongunstige antwoorden hebben bij de negatief geformuleerde vragen (bijv. is jaloers) betrekking op de antwoordcategorieën "vaak of bijna altijd" en bij de positief geformuleerde vragen (bijv. is gehoorzaam) op de antwoordcategorieën "soms of bijna nooit".

Kleuters

Driftbuien of woede-uitbarstingen, ongehoorzaamheid, vechten met of pesten van andere kinderen, liegen en bedriegen en pikken zijn onderwerpen die betrekking hebben op probleemgedrag bij kleuters (tabel 3.2.2).

Zowel ouders als leerkrachten geven relatief vaak aan dat het kind ongehoorzaam is aan volwassenen (tabel 3.2.2). Voor 'driftbuien of woede-uitbarstingen' en 'ongehoorzaamheid aan volwassenen' is geen verschil gevonden naar geslacht. Wegens kleine aantallen kon voor de overige vormen van gedrag niet worden getoetst op verschillen naar geslacht. Om dezelfde reden kon voor geen enkele vorm van probleemgedrag worden getoetst op verschillen naar etnische herkomst.

Alleen 'vaak ongehoorzaam zijn' kon bij de leerkrachten worden getoetst op verschil naar geslacht, maar er is geen verschil gevonden. De overige vormen van probleemgedrag zijn voor een te klein aantal kleuters gerapporteerd om toetsing op verschillen naar geslacht mogelijk te maken. Om dezelfde reden kon voor geen enkele vorm van probleemgedrag worden getoetst op verschillen naar etnische herkomst.

Tabel 3.2.2 Gedragsproblemen kleuters

	ouders	leerkrachten
SDQ gedragsproblemen		
- Vaak driftbuien of woede-uitbarstingen	5%	4%
- Vaak ongehoorzaam aan volwassenen	7%	7%
- Vecht met of pest vaak andere kinderen	2%	3%
- Liegt of bedriegt vaak	<1%	<1%
- Pikt vaak dingen	2%	0%

Groep 7

Aan de kinderen in groep 7 zijn verschillende vragen voorgelegd over probleemgedrag (tabel 3.2.3). De meest genoemde gedraging is 'eens iemand in elkaar geslagen'. Elf procent van de kinderen in groep 7 heeft zich daar het afgelopen jaar tenminste eenmaal schuldig aan gemaakt en drie procent heeft dit meer dan één keer gedaan. Ook 'iets uit een winkel meenemen zonder te betalen' en 'tegen iemand zeggen dat je hem/haar in elkaar gaat slaan' en 'iets bekladden' wordt relatief vaak gerapporteerd. Verschillende vormen van gedrag: 'met opzet iets op straat beschadigen', 'iemand bedreigen met een mes of ander wapen alleen om hem/haar bang te maken', 'tegen iemand zeggen dat je hem/haar in elkaar gaat slaan' en 'iemand in elkaar slaan', worden vaker door jongens dan door meisjes gerapporteerd. Voor de gedragingen 'iets meegenomen uit een winkel zonder te betalen', 'iets bekladden', 'iets gestolen op school' is geen verschil gevonden naar geslacht. Gedragingen zoals 'brandstichting', 'ergens naar binnen gaan om te stelen', 'iemand dwingen waardevolle spullen af te geven', konden niet worden getoetst op verschillen naar geslacht wegens het kleine aantal leerlingen dat deze vormen van gedrag rapporteert.

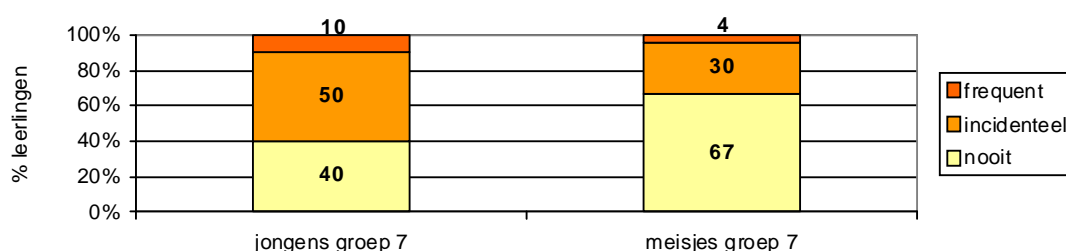
Tabel 3.2.3 Probleemgedrag in het afgelopen jaar: groep 7

	Groep 7	
	tenminste 1 keer	meer dan 1 keer
Iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen	10%	2%
Muren, bushokjes of portieken beklad met stiften of een spuitbus	9%	1%
Met opzet iets op straat beschadigd of kapot gemaakt	2%	1%
Met opzet iets in brand gestoken dat niet van jou was	1%	0%
Op school iets gestolen van leerlingen, van leraren, van andere mensen op school of van de school zelf	7%	1%
Zonder dat het mocht ergens naar binnen gegaan om iets te stelen	0%	0%
Iemand bedreigd met een mes of ander wapen alleen om hem/haar bang te maken	3%	0%
Iemand gedwongen geld of andere waardevolle spullen aan jou te geven	0%	0%
Tegen iemand gezegd dat je hem/haar in elkaar zou slaan	9%	2%
Eens iemand in elkaar geslagen	11%	3%

Aan de hand van de vragen over probleemgedrag is een indeling gemaakt in 'geen probleemgedrag', 'incidenteel probleemgedrag' en 'frequent probleemgedrag'¹⁶. Incidenteel probleemgedrag wordt door 40% van de kinderen in groep 7 gerapporteerd en frequent probleemgedrag door zeven procent. Ruim de helft van de kinderen in groep 7 (53%) geeft aan in het jaar voorafgaand aan het onderzoek geen probleemgedrag te hebben vertoond.

Jongens rapporteren aanzienlijk vaker frequent probleemgedrag dan meisjes (figuur 3.2.1). Toetsing op verschillen naar etnische herkomst is niet mogelijk in verband met het kleine aantal kinderen dat aangeeft frequent probleemgedrag te vertonen.

Figuur 3.2.1 Probleemgedrag in groep 7, naar geslacht

¹⁶ Probleemgedrag wordt in dit rapport frequent genoemd wanneer leerlingen meer dan 3 probleemgedragingen rapporteren over het afgelopen jaar of wanneer leerlingen rapporteren 1 of meer probleemgedragingen vaak of heel vaak te hebben gedaan het afgelopen jaar.

Brugklassers

In tabel 3.2.4 is het percentage brug- en derdeklassers in Rotterdam dat in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek tenminste eenmaal een bepaalde probleemgedraging heeft vertoond weergegeven.

De meest genoemde probleemgedraging die door brugklassers gerapporteerd wordt is: 'iemand bedreigd in elkaar te slaan (28%)'. Hierin is geen verschil gevonden naar geslacht. Daarnaast wordt 'iemand in elkaar geslagen' het meest gerapporteerd; vaker door jongen dan door meisjes (jongens: 30%, meisjes: zestien procent).

Vierentwintig procent van de brugklassers geeft aan in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek een (ernstig) geweldsdelict te hebben gepleegd, dit wordt vaker aangegeven door jongens dan door meisjes (tabel 3.2.4).

Tabel 3.2.4 Probleemgedrag in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek: brugklassers naar geslacht

	Tenminste 1 keer		
	jongens	meisjes	totaal
Vandalisme	21%	17%	19%
Dingen beklad	11%	15%	13%
Met opzet iets beschadigd of kapotgemaakt	12%	5%	9%
Met opzet iets in brand gestoken	10%	1%	6%
Gevecht	39%	28%	34%
Met opzet iemand lastiggevalen	12%	6%	9%
Meegedaan aan een vechtpartij	22%	8%	15%
Iemand bedreigd in elkaar te slaan	29%	26%	28%
Diefstal	19%	13%	16%
Iets van minder dan 5 euro uit een winkel gestolen	12%	8%	10%
Iets van 5 euro of meer uit een winkel gestolen	3%	<1%	2%
Iets gepikt van anderen op school	7%	4%	6%
Ingebroken	6%	1%	4%
Iets gekocht of verkocht waarvan je wist dat het gestolen was	2%	<1%	1%
(Ernstig) geweldsdelict	31%	17%	24%
Iemand in elkaar geslagen	30%	16%	23%
Iemand bedreigd met een wapen	5%	<1%	3%
Iemand gedwongen geld af te staan	<1%	<1%	<1%
Iemand verwond met een wapen	<1%	<1%	<1%
Probleemgedrag algemeen één of vaker	51%	41%	46%
Probleemgedrag vaker dan eens	39%	26%	33%

* de dikgedrukte percentages geven weer dat er een significant verschil is gevonden tussen jongens en meisjes

Bijna de helft van de brugklassers zegt zich in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek tenminste eenmaal schuldig te hebben gemaakt aan een vorm van probleemgedrag (46%). Een derde geeft aan zich in deze periode meer dan één keer schuldig te hebben gemaakt aan een vorm van probleemgedrag. Probleemgedrag in het algemeen wordt aanzienlijk vaker gerapporteerd door jongens dan door meisjes (tabel 3.2.4).

De mate van probleemgedrag hangt samen met opleidingsniveau. Vmbo-leerlingen geven vaker aan de afgelopen 12 maanden één of meerdere delicten te hebben gepleegd (50% versus 35%). Ook hangt de mate van probleemgedrag samen met de etnische herkomst van de leerlingen. De resultaten laten zien dat jongeren van allochtone herkomst hoger scoren dan hun autochtone leeftijdgenoten op het hebben gepleegd van één of meerdere delicten het afgelopen jaar (55% versus 40%).

Wapenbezit (groep 7 en brugklas)

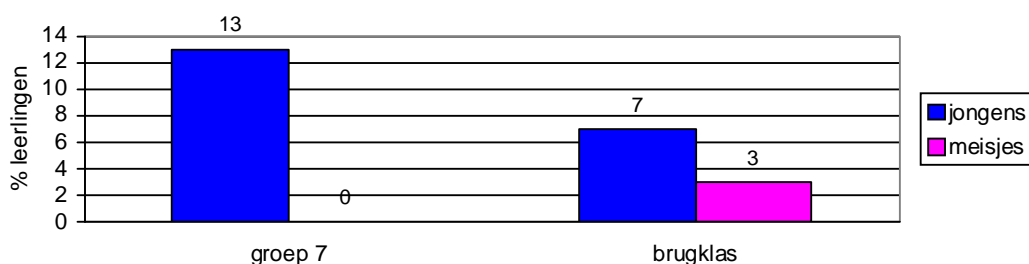
Aan de leerlingen in groep 7 en de brugklas is gevraagd of ze wel eens een wapen (bijvoorbeeld een zakmes of ander steekwapen, een boksbeugel of ander stoot- of slagwapen, traangas, een spuitbus met deodorant met het doel deze als wapen te gebruiken, een pistool of een vuurwapen) bij zich dragen, bijvoorbeeld om zich te verdedigen, zich veilig te voelen of om iemand ermee te bedreigen.

Zeven procent van de leerlingen in groep 7 en vijf procent van de brugklassers geeft aan wel eens een wapen bij zich te dragen. Alle (groep 7) of de meeste leerlingen (brugklas) die dit rapporteren hebben maar af en toe een wapen bij zich. Twee procent van de brugklassers geeft aan wel eens een wapen mee te nemen naar school, drie procent neemt deze wel eens mee met het uitgaan.

Zowel in groep 7 als in de brugklas geven jongens vaker dan meisjes aan wel eens een wapen bij zich te dragen (figuur 3.2.2). Ook naar schoolniveau is een verschil gevonden; op het vmbo draagt zes procent van de leerlingen wel eens een wapen bij zich, op havo/vwo is dit twee procent.

Er is geen verschil gevonden tussen brugklassers van allochtone en brugklassers van autochtone herkomst voor het dragen van een wapen. In groep 7 is het aantal leerlingen dat een wapen draagt te klein om te kunnen toetsen op verschillen naar etnische herkomst.

Figuur 3.2.2 Percentage leerlingen dat wel eens een wapen bij zich draagt, naar leeftijdsmoment en geslacht

Vergelijking met landelijke cijfers

Landelijke cijfers, verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (2004)¹⁷ laten zien dat tien procent van de jongeren van 12-17 jaar wel eens ter verdediging een wapen bij zich draagt en dat tien procent wel eens iets uit een winkel heeft gestolen. Twintig procent van de jongeren heeft wel eens met opzet iets vernield en elf procent heeft wel eens iets op school gestolen. Elf procent van de jongeren heeft wel eens muren, gevels of andere dingen bespoten met een spuitbus of stift. Er is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers van Ridderkerk over probleemgedrag omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten en meetmethoden beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

¹⁷ De landelijke cijfers zijn gebaseerd op vragen over het zelf gepleegd hebben van enkele veel voorkomende delicten (in de afgelopen 12 maanden) in de module Jeugd van het Permanent Onderzoek Leefsituatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (de leefsituatie van 12 tot en met 29 jarigen). De gegevens zijn gegenereerd via statline (<http://statline.cbs.nl>).

3.2.2 Spijbelen

Kernboodschap

- Ongeveer één procent van de kleuters en de groep 7 leerlingen is volgens de leerkracht vaak ongeoorloofd afwezig.
- Drie procent van de brugklassers rapporteert ongeoorloofd verzuim, waarvan de meeste aangeven de afgelopen vier weken één a twee uur gespijbeld te hebben.

Tussen spijbelen en de beleving van school, de leerkrachten en de behaalde resultaten kan een verband gelegd worden (Van Dorsselaer et al., 2007). Leerlingen die hun leerkrachten niet aardig en niet eerlijk vinden, die het niet leuk vinden op school en die het gevoel hebben niet zo goed te presteren, spijbelen vaker dan de leerlingen die dit niet vinden. Dit wijst erop dat spijbelen voor een deel een kwestie van motivatie lijkt. Spijbelen kan daarnaast ook andere redenen hebben, waaronder pragmatische gronden, zoals het vermijden van een onbelangrijke les. Los van de reden is frequent spijbelen ongewenst, omdat het risico's met zich meebrengt voor de verdere schoolcarrière (Van Dorsselaer et al., 2007).

Kleuters en groep 7

Aan de leerkrachten van kinderen in groep 2 en groep 7 is gevraagd of het kind vaak afwezig is vanwege ongeoorloofd verzuim. Bij minder dan één procent van de kinderen in groep 2 en bij één procent van de kinderen in groep 7 is dit volgens de leerkracht het geval. Wegens het kleine aantal kinderen dat ongeoorloofd verzuimt is toetsing op verschillen naar geslacht en etniciteit niet mogelijk.

Brugklassers

Aan de leerlingen in de brugklas is gevraagd of zij in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek gespijbeld hebben en zo ja, hoeveel uur zij gespijbeld hebben. Drie procent van de brugklassers geeft aan de afgelopen vier weken gespijbeld te hebben. Van deze leerlingen rapporteert bijna iedereen 1-2 uur gespijbeld te hebben.

Tussen jongens en meisjes, verschillende schoolniveaus of etnische groepen bestaan in de brugklas geen verschillen in spijbeldgedrag.

Vergelijking met landelijke cijfers

Het landelijke percentage scholieren (12-16 jarigen) op het voortgezet onderwijs dat wel eens spijbelt is veertien procent (Van Dorsselaer et al., 2007). Omdat de vragenlijst van de JMR vertrouwelijk wordt afgenomen hebben leerlingen in Ridderkerk mogelijk minder vaak toegegeven dat zij spijbelen dan het geval was geweest bij anonieme afname. Om deze reden en omdat gebruik is gemaakt van verschillende leeftijdsmomenten zijn landelijke cijfers en gegevens van Ridderkerk niet getoetst op verschillen.

3.2.3 Pesten

Kernboodschap

- Volgens de leerkracht wordt bijna een kwart (23%) van de kleuters wel eens gepest en pest ruim een derde wel eens zelf (36%).
- Leerkrachten geven vaker voor kleuters van allochtone herkomst dan voor kleuters van autochtone herkomst aan dat zij pesten en gepest worden.
- Eén keer per week of vaker gepest worden wordt gerapporteerd voor zeven procent van de groep 7 leerlingen en negen procent van de brugklassers.
- In de brugklas worden vmbo-leerlingen vaker gepest en geven zij ook vaker aan anderen te pesten dan havo/vwo-leerlingen.
- Meer brugklassers van allochtone herkomst pesten anderen dan brugklassers van autochtone herkomst (30% versus zeventien procent).

Pesten uit zich in het herhaald psychisch en/of fysiek mishandelen van leeftijdgenoten die zichzelf niet makkelijk kunnen verdedigen (Van Dorsselaer et al., 2007). De relatie tussen dader en slachtoffer is er één van ongelijkheid: de dader is iemand die fysiek en verbaal sterker is dan het slachtoffer. Zelf pesten en gepest worden zijn vaak aan elkaar gerelateerd: een deel van de gepeste jongeren pest vaak weer anderen. Het type kind dat risico loopt om slachtoffer te worden van pesten is tegelijk teruggetrokken en sociaal onhandig. Kinderen die zowel sociaal actief en agressief zijn blijken juist vaker het risico te lopen om tegelijkertijd dader en slachtoffer van pesten te zijn (Van Dorsselaer et al., 2007).

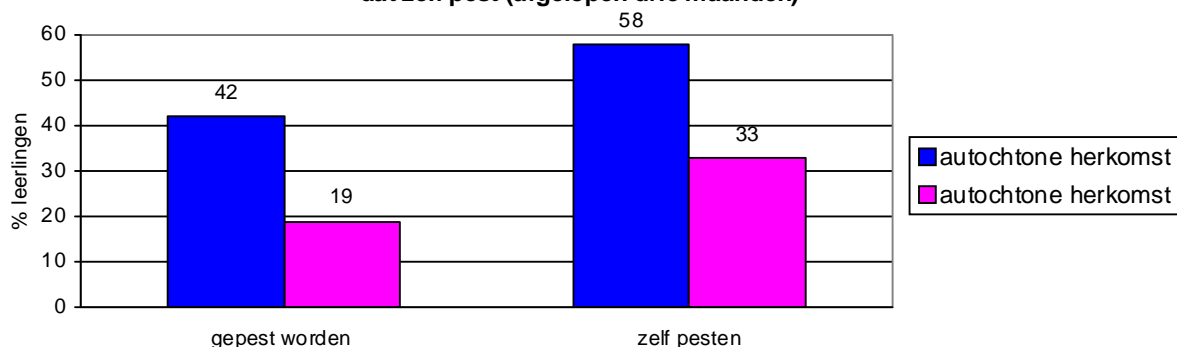
De gevolgen van pesten kunnen onder andere zijn; buikpijn, hoofdpijn, slaapproblemen en depressieve klachten. Kinderen die gepest zijn hebben vaak een negatief zelfbeeld. Dit zorgt er voor dat deze kinderen moeite hebben om contact te leggen met andere kinderen.

Kleuters

Aan de leerkrachten zijn vier vragen gesteld over pesten in de laatste drie maanden: of het kind fysiek gepest wordt, of het kind verbaal gepest wordt, of het kind wordt buitengesloten en of er spullen van het kind worden verstoofd. Er wordt ook gevraagd of het kind deze gedragingen zelf naar andere kinderen doet.

Volgens de leerkrachten wordt 23% één of meerdere keren per maand gepest en 37% van de kinderen heeft anderen gepest. Voor beide is bij toetsing geen verschil naar geslacht gevonden, maar wel naar etniciteit. Zo wordt voor kleuters van allochtone herkomst vaker dan voor kleuters van autochtone herkomst aangegeven dat zij gepest worden en dat zij zelf pesten (figuur 3.2.3).

Figuur 3.2.3 Percentage kleuters dat volgens de leerkracht gepest wordt en dat zelf pest (afgelopen drie maanden)

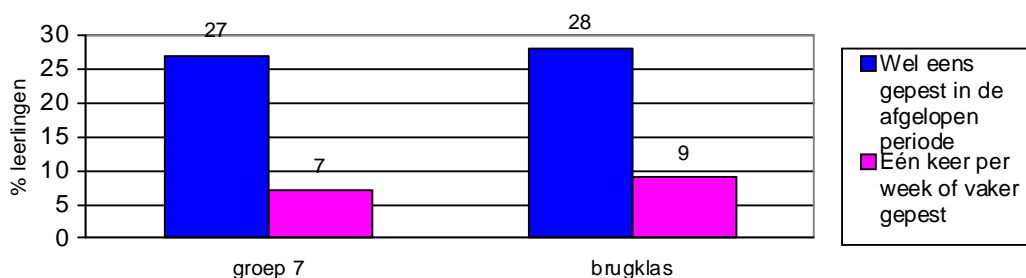
Groep 7 en brugklassers

Aan de leerlingen in groep 7 en aan de brugklassers is gevraagd hoe vaak ze in de afgelopen drie maanden (groep 7) of de afgelopen maand (brugklas) voorafgaand aan de afname van de vragenlijst zijn gepest op school en of zij in deze periode wel eens anderen hebben gepest.

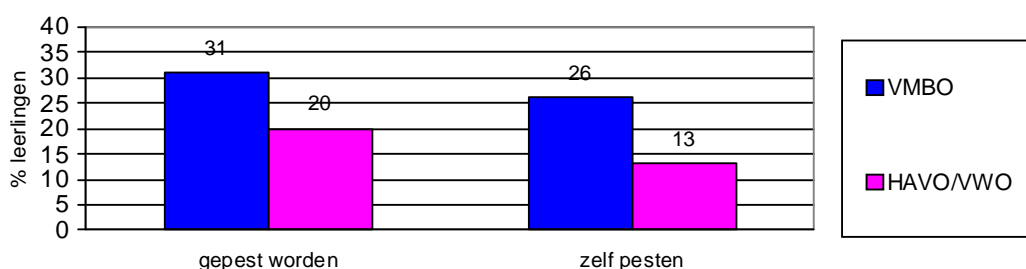
Gepest worden

Ruim een kwart van de leerlingen in groep 7 en de brugklas geeft aan in de periode voorafgaand aan het onderzoek wel eens gepest te zijn door schoolgenootjes (figuur 3.2.4). Vmbo-leerlingen geven vaker aan gepest te zijn dan hun leeftijdgenoten op de havo of het vwo (figuur 3.2.5). Zowel bij groep 7 als bij de brugklas zijn geen verschillen gevonden tussen leerlingen van allochtone en autochtone herkomst en tussen jongens en meisjes.

Figuur 3.2.4 Percentage leerlingen dat wordt gepest voor groep 7 (afgelopen 3 maanden) en brugklassers (afgelopen maand)

Figuur 3.2.5 Percentage leerlingen dat wordt gepest voor de brugklassers naar schoolniveau

Anderen pesten

Zowel in groep 7 als in de brugklas wordt het pesten van anderen door ruim een vijfde van de leerlingen gerapporteerd (22%), en geeft drie procent aan één of meerdere keren per week anderen te pesten. In de brugklas zijn zowel naar etnische herkomst als naar schoolniveau verschillen gevonden. Vmbo-leerlingen en leerlingen van allochtone herkomst rapporteren ongunstiger op pesten dan leerlingen van autochtone herkomst en havo/vwo-leerlingen (allochtone herkomst: 30%, autochtone herkomst: zeventien procent, vmbo: 26%, havo/vwo: dertien procent). Voor het pesten van anderen is geen verschil gevonden naar geslacht. In groep 7 zijn geen verschillen gevonden naar geslacht en etnische herkomst.

Vergelijking met landelijke cijfers

Het landelijke percentage 12-16 jarigen dat aangeeft minstens twee keer per maand gepest te worden is zeven procent en het percentage leerlingen dat aangeeft minstens twee keer per maand anderen te pesten is negen procent (Van Dorsselaer et al., 2007). Er is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers van Ridderkerk omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten en meetmethoden beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

3.3 Beoordeling psychosociale gezondheid en gedrag

3.3.1 Aantal kinderen met zorgelijke score op de vragenlijst

Kernboodschap

- Volgens ouders behaalt acht procent en volgens leerkrachten zes procent van de kleuters een ongunstige score op psychosociale problematiek.
- Volgens ouders scoort elf procent en volgens leerkrachten twee procent van de groep 7 leerlingen een ongunstige score op psychosociale problematiek.
- In de brugklas is bij zestien procent sprake van een hoge score op psychosociale problemen.
- Meer vmbo-leerlingen dan havo/vwo-leerlingen hebben een hoge score op psychosociale problemen.

Door totaalscores op vragen naar psychosociale problemen in de JMR-vragenlijsten te vergelijken met normen, kan vastgesteld worden bij hoeveel kinderen de totaalscore daadwerkelijk zorgelijk is. Voor kleuters, leerlingen uit groep 7 en leerlingen uit het voortgezet onderwijs zijn dergelijke normen bekend. Bij peuters bestaan dergelijke normen op dit moment nog niet. Omdat de gebruikte vraagstellingen en normen verschillen tussen de leeftijdsmomenten, is vergelijking tussen de leeftijdsmomenten niet mogelijk.

Kleuters

Op basis van de antwoorden van ouders en leerkrachten zijn totaalscores berekend. Volgens de antwoorden van de ouders scoort acht procent van de kleuters boven de norm op psychosociale problemen. Er is geen verschil gevonden naar geslacht. Wegens de kleine aantallen kleuters die een zorgelijke score hebben kon niet worden getoetst op verschillen naar etnische herkomst.

Volgens de leerkracht is bij zes procent van de kleuters sprake van een zorgelijke score. Wegens de kleine aantallen kleuters die een ongunstige uitkomst behalen kon niet worden getoetst op verschillen naar geslacht of etnische herkomst.

Voor geen enkele kleuter is zowel volgens de ouder als de leerkracht sprake van een zorgelijke score.

Groep 7

Volgens de ouders heeft elf procent van de kinderen uit groep 7 een score boven de norm op psychosociale problemen. Er is geen verschil gevonden voor jongens en meisjes of etniciteit.

De leerkrachten rapporteren voor twee procent van de leerlingen een hoge score. Wegens het kleine aantal kinderen dat volgens de leerkrachtvragenlijst een zorgelijke uitkomst heeft, is toetsing op verschillen naar geslacht of etnische herkomst niet mogelijk.

Bij één procent van de leerlingen is zowel volgens ouders als volgens leerkrachten sprake van een zorgelijke score. Ook hier is wegens kleine aantallen toetsing op verschillen naar geslacht en etniciteit niet mogelijk.

Brugklassers

Bij zestien procent van de brugklassers is sprake van een hoge score op psychosociale problemen¹⁸. Bij leerlingen van het vmbo komt een hoge score op psychosociale problemen vaker voor dan bij leerlingen van havo/vwo (achttien procent versus tien procent). Er zijn geen verschillen naar geslacht of etnische herkomst gevonden.

¹⁸ Totale probleemscore van de Strengths and Difficulties Questionnaire (van Widenfelt, 2003; Goodman, 2001). Afkappunt gebaseerd op het HBSC-onderzoek 2005 (Health Behaviour in School-aged Children, van Dorsselaer et al., 2007)

Landelijke cijfers

Uit landelijk onderzoek (Reijneveld et al., 2005), waarin de Child Behavior Check List (CBCL) is gebruikt, blijkt dat negen procent van de ouders van 4-16 jarige kinderen emotionele en gedragsproblemen rapporteren en dat dit percentage hoger ligt bij allochtone kinderen dan bij autochtone kinderen. Er is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers van kinderen en jongeren in Ridderkerk over emotionele problematiek omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

Uit een ander landelijk onderzoek (HBSC 2005) blijkt dat zestien procent van de leerlingen op het voortgezet onderwijs (12-16 jarigen) een zorgelijke score heeft. Voor dit onderzoek is de Strengths and Difficulties Questionnaire gebruikt en er is aan de leerlingen zelf gevraagd om de vragenlijst in te vullen. Ook voor dit onderwerp is niet getoetst op verschillen tussen landelijke gegevens en cijfers van kinderen en jongeren in Ridderkerk omdat door het gebruik van andere leeftijdsmomenten beide groepen niet goed vergelijkbaar zijn.

3.3.2 Zorgen van ouders over de ontwikkeling en/of het gedrag

Kernboodschap

- Twee procent van de ouders geeft te kennen zich de afgelopen maand vaak of erg vaak zorgen te hebben gemaakt over de opvoeding van hun peuter.

Peuters

In de oudervragenlijst van de peuters is gevraagd of de ouder zich de afgelopen maand zorgen heeft gemaakt over de opvoeding van het kind. Deze vraag is door twee procent beantwoord met 'vaak' of 'erg vaak'. Door het geringe aantal peuters waarvan ouders zich zorgen maken over de opvoeding is vergelijking naar geslacht en etnische herkomst voor deze leeftijdsgroep niet mogelijk.

4. Leefomgeving

De ontwikkeling van kinderen en jongeren wordt deels bepaald door aanleg, maar ook de omgeving speelt een belangrijke rol (Bronfenbrenner & Ceci, 1994). In de eerste levensjaren is vooral de invloed van het gezin groot. Naarmate kinderen ouder worden, wordt hun leefgebied groter en spelen leeftijdsgenootjes en de buurt een grotere rol (Goudena, 1994). Wat in de omgeving van het kind of jongere gebeurt kan een negatieve invloed hebben. Kinderen van gescheiden ouders hebben een grotere kans op het vertonen van probleem- en delinquent gedrag, psychosociale problemen en schoolproblemen (Hermanns, Schrijvers & Öry, 2005). Andere kenmerken en factoren die een negatieve invloed kunnen hebben op (de ontwikkeling van) het kind zijn bijvoorbeeld een laag opleidingsniveau van de ouders, alleenstaand ouderschap en het meemaken van ingrijpende gebeurtenissen (Hermanns, Schrijvers & Öry, 2005).

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op een aantal factoren uit de leefomgeving van het kind en de jongeren.

4.1 Gezin

4.1.1 Gezinssituatie

Kernboodschap

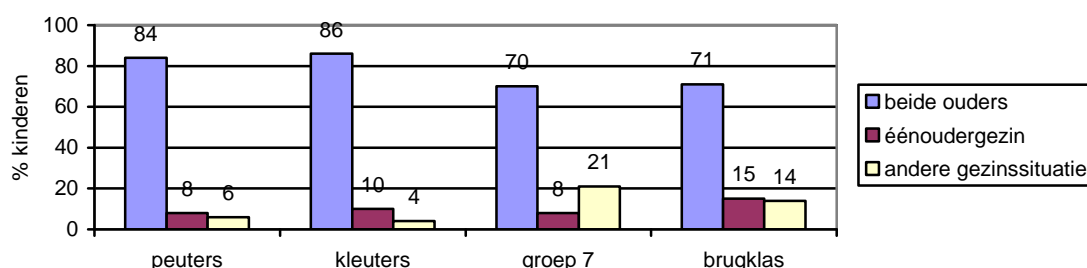
- Het percentage kinderen en jongeren dat bij beide ouders woont varieert van respectievelijk 84% en 85% bij de peuters en kleuters tot 70% en 71% in groep 7 en de brugklas.

Gezinssamenstelling

In de afgelopen jaren heeft in Nederland een verschuiving in de gezinssamenstelling plaatsgevonden. Mede door een toename van het aantal echtscheidingen is het aantal samengestelde gezinnen en éénoudergezinnen toegenomen (Garssen & Harmsen, 2007; Steenhof, 2007).

Het percentage kinderen en jongeren dat bij beide ouders woont, varieert van 84% bij de peuters tot 71% bij de brugklassers (figuur 4.1.1).

Figuur 4.1.1 Indeling in gezinsituatie naar leeftijdsmoment

*Een *andere gezinssituatie* bestaat onder andere uit samengestelde gezinnen, kinderen die in een internaat wonen, kinderen die in pleeggezinnen wonen en kinderen die bij andere familieleden wonen.

In de brugklas wonen meer leerlingen van allochtone herkomst in een éénoudergezin dan autochtone leerlingen (tweintig procent versus elf procent). Er zijn geen verschillen gevonden naar schoolniveau. In groep 7 wonen kinderen van autochtone herkomst vaker bij beide ouders (autochtone herkomst: 72%, allochtone herkomst: 55%) en kinderen van allochtone herkomst vaker in een andere gezinssamenstelling (allochtone herkomst: 34%, autochtone herkomst: twintig procent). Voor peuters en kleuters is wegens geringe aantallen die in een éénoudergezin of andere gezinssituatie wonen niet getoetst op verschillen naar etniciteit.

Landelijke cijfers

In een landelijk onderzoek is gevonden dat twaalf procent van de kinderen en jongeren tot 15 jaar in Nederland leeft in een éénoudergezin (Garssen et al., 2005). Van dit onderzoek zijn geen cijfers per leeftijdsmoment bekend. Daarom is niet getoetst op verschillen tussen landelijke cijfers en die van Ridderkerk.

4.1.2 Ingrijpende gebeurtenissen

Kernboodschap

- Drieëntwintig procent van de gezinnen met peuters heeft ooit meer dan één ingrijpende gebeurtenis meegemaakt, dit geldt ook voor 48% van de gezinnen met kleuters en bij groep 7 leerlingen voor 65% van de gezinnen.
- In de brugklas heeft 31% van de jongeren meer dan één gebeurtenis meegemaakt (er is in de brugklas gevraagd naar andere gebeurtenissen dan bij de overige leeftijdsgroepen).

Aan de ouders van peuters, kleuters en leerlingen in groep 7 is gevraagd naar het ooit meegemaakt hebben van ingrijpende gebeurtenissen. Zoals het overlijden van een familielid of geliefd persoon, conflicten of ruzies binnen het gezin en verhuizing of migratie. Wanneer kinderen vaak of veel ingrijpende gebeurtenissen meemaken is de kans groter dat het kind nu of in de toekomst een ongunstige ontwikkeling doormaakt (Hermanns et al., 2005). Bij de jongeren in de brugklas zijn in een soortgelijke vraag de gebeurtenissen aan de jongeren zelf gevraagd.

Peuters, kleuters en kinderen uit groep 7

In tabel 4.1.1 staat per ingrijpende gebeurtenis het percentage ouders weergegeven dat rapporteert ooit deze gebeurtenis te hebben meegemaakt.

Tabel 4.1.1 Percentage gezinnen die de ingrijpende gebeurtenis ooit hebben meegemaakt

	Peuters	Kleuters	Groep 7
Overlijden van familielid of geliefd persoon	20%	36%	61%
Langdurige ziekte of ziekenhuisopname van het kind zelf	12%	10%	7%
Langdurige ziekte of ziekenhuisopname van een gezinslid	6%	22%	23%
Psychische problemen ouders	2%	5%	11%
Ongeval(len)	2%	5%	11%
Slachtoffer van geweld of criminaliteit	<1%	2%	3%
Conflicten of ruzies buiten het gezin	2%	5%	9%
Conflicten of ruzies binnen het gezin	2%	11%	19%
Echtscheiding of voor langere tijd weggaan van gezinslid	2%	10%	20%
Uitbreiding gezin door geboorte (één of meerdere kinderen)	13%	33%	35%
Uitbreiding gezin: stiefvader/-moeder en/of stiefkind erbij	<1%	4%	12%
Problemen met ander kind in het gezin	3%	10%	12%
Problemen in verband met werk/werkloosheid	3%	4%	5%
Problemen in verband met geld/inkomen	3%	3%	7%
Problemen met drank of verslaving	0%	<1%	1%
Verhuizing of migratie	17%	21%	23%
Woonproblemen, problemen met huisvesting of verblijf in Nederland	2%	2%	<1%
Vlucht (vanwege bijvoorbeeld oorlog of politieke situatie) vanuit een ander land naar Nederland	4%	2%	1%
Andere gebeurtenissen	3%	8%	6%

In de helft van de gezinnen van de peuters is *tenminste* één van de ingrijpende gebeurtenis uit tabel 4.1.1 ooit voorgevallen. Bij de gezinnen van de kleuters is dit percentage 77 en bij de gezinnen van de kinderen in groep 7 is dit 86%. Als er specifiek wordt gekeken naar de afgelopen twee jaar voorafgaand aan het onderzoek blijkt dat 43% van de gezinnen van de peuters *tenminste* één ingrijpende gebeurtenis uit tabel 4.1.1 heeft meegemaakt. Bij de kleuters en groep 7 is de vraagstelling met ingang van het schooljaar 2008-2009 veranderd en kan er niet specifiek worden gerapporteerd. Bij de peuters geeft 23% van de ouders aan ooit *meer* dan één ingrijpende gebeurtenis te hebben meegemaakt. Voor de ouders van kleuters geldt dit voor 48% en voor de ouders van de leerlingen in groep 7 voor 65%.

Voor het hebben meegemaakt van meer dan één ingrijpende gebeurtenis is zowel bij peuters, als bij de kleuters als bij groep 7 leerlingen geen verschil gevonden naar etnische herkomst.

Brugklas

In tabel 4.1.2 zijn de percentages weergegeven van de jongeren die rapporteren de genoemde ingrijpende gebeurtenis ooit te hebben meegemaakt.

Tabel 4.1.2 Percentage jongeren die de ingrijpende gebeurtenis ooit hebben meegemaakt

Brugklas	
Regelmatig ruzie tussen ouders	45%
Echtscheiding ouders	24%
Langdurige ziekte of handicap ouders	13%
Langdurige ziekte of handicap broer of zus	6%
Psychische ziekte ouder	3%
Psychische ziekte broer of zus	3%
Verslaving ouder	6%
Verslaving broer of zus	3%
Zwanger geworden of een meisje zwanger gemaakt	<1%
Mishandeling totaal	5%
Zelf mishandeld door ouder	2%
Mishandeld door ander familielid	<1%
Mishandeld door andere volwassene	2%
Seksueel misbruik totaal	2%
Seksueel misbruik door ouder	0%
Seksueel misbruik door ander familielid	<1%
Seksueel misbruik door andere volwassene	1%

Van de jongeren in de brugklas geeft 64% aan ooit minstens één ingrijpende gebeurtenis te hebben meegemaakt. Van alle jongeren rapporteert 31% dat zij *meer* dan één gebeurtenis hebben meegemaakt. Er is geen verschil tussen het percentage leerlingen van autochtone en allochtone herkomst dat aangeeft ooit meer dan één ingrijpende gebeurtenis te hebben meegemaakt.

4.1.3 Ervaren problematiek thuis

Kernboodschap

- Ruim een derde (39%) van de brugklassers geeft aan in meerdere of mindere mate problemen thuis te hebben.
- Vmbo-leerlingen geven vaker dan havo/vwo-leerlingen te kennen problemen thuis te ervaren (42% versus 30%).

Diverse omgevingskenmerken zijn van invloed op het gedrag van jongeren. De belangrijkste omgeving is de sociale omgeving, waaronder ouders en leeftijdsgenoten (Hermanns et al., 2005). Wanneer jongeren thuis problemen ervaren kan dit effect hebben op hun gedrag en op hun gevoel van welbevinden. Maar ook de schoolprestaties en de omgang met leeftijdsgenootjes kunnen daardoor onder druk staan (Hermanns et al., 2005). Aan jongeren in de brugklas is gevraagd naar problemen die zij thuis ervaren, zoals ruzies en mishandeling.

Brugklassers

Aan de hand van vijf vragen is gemeten in welke mate de leerlingen problemen in de thuissituatie ervaren. Ruim een derde (39%) van de brugklassers beantwoordt één of meerdere vragen ongunstig. In tabel 4.1.3 zijn de afzonderlijke percentages voor jongens en meisjes weergegeven.

Tabel 4.1.3 Ervaren problematiek thuis in de brugklas, naar geslacht

	Brugklassers		
	jongens	meisjes	totaal
Binnen ons gezin ontstaan regelmatig ernstige conflicten	13%	12%	13%
Binnen ons gezin wordt vaak naar elkaar geschreeuwd of op elkaar gescholden	13%	17%	15%
Binnen ons gezin wordt steeds weer over hetzelfde ruzie gemaakt	12%	17%	14%
Wanneer ik niet thuis ben, weten mijn ouders niet waar ik ben	27%	16%	22%

Er is in de brugklas geen verschil gevonden naar geslacht en etnische herkomst voor het aandeel jongeren dat één of meerdere problemen thuis rapporteert. Wel geven vmbo-leerlingen vaker aan thuis problemen te ondervinden dan havo/vwo-leerlingen (42% versus 30%).

4.2 Buurtbeleving

Kernboodschap

- Volgens 98% van de ouders zijn er voldoende mogelijkheden voor hun peuter om buiten te spelen in de buurt.
- Voor de kleuters wordt dit door 93% aangegeven.
- De helft (49%) van de leerlingen in groep 7 voelt zich soms of (heel) vaak onveilig in eigen buurt.
- Ruim een derde (37%) van de groep 7 leerlingen is van mening dat er in hun buurt onvoldoende te doen is.

In de eerste jaren bestaat de sociale omgeving van het kind vooral uit het gezin (Hermanns et al., 2005). Naarmate kinderen ouder worden, wordt hun leefomgeving groter (Goudena, 1994). De buurt gaat bijvoorbeeld een belangrijke rol spelen. Het opgroeien in een onveilige buurt kan een negatief effect hebben op de ontwikkeling van het kind (Hermanns et al., 2005). Aan ouders van peuters en kleuters en aan de leerlingen in groep 7 zijn vragen gesteld over hoe zij de buurt waarin ze wonen beleven.

Peuters, kleuters en leerlingen van groep 7

Aan de ouders van peuters en kleuters is gevraagd of zij vinden dat er voor hun kind voldoende mogelijkheden zijn om buiten te spelen in de buurt waarin zij wonen. Aan de leerlingen in groep 7 is gevraagd of zij de buurt waarin zij wonen leuk vinden, of ze zich er wel eens onveilig voelen en of er genoeg te doen is.

Van de ouders van peuters vindt 98% dat er voldoende mogelijkheden voor hun peuter zijn om buiten te spelen in de buurt waarin ze wonen. Volgens 93% van de ouders van kleuters zijn er voldoende mogelijkheden voor hun kind om buiten te spelen. Er zijn geen verschillen gevonden tussen de ouders van jongens of meisjes.

Van de leerlingen in groep 7 vindt acht procent de buurt waarin zij wonen (helemaal) niet leuk, voelt de helft (49%) zich soms of (heel) vaak onveilig in de buurt waarin zij wonen en vindt 37% dat er in hun buurt niet genoeg te doen is voor kinderen van hun leeftijd. Bij toetsing is voor geen van deze vragen een verschil gevonden tussen jongens en meisjes.

5. Conclusies

In dit hoofdstuk worden meest opvallende conclusies uit het rapport beschreven. Deze conclusies kunnen aanleiding geven tot een verandering of juist een voortzetting van het huidige beleid. Denk hierbij aan de invulling van de producten en diensten van het Centrum voor Jeugd en Gezin, de JGZ en de Gezonde School Methode.

Een algemene conclusie is dat het met het overgrote deel van de kinderen en jongeren in Ridderkerk goed gaat. Slechts voor een klein aantal onderwerpen zijn gegevens van Ridderkerk vergeleken met landelijke gegevens. Dit is onder andere gedaan voor het voorkomen van (ernstig) overgewicht en sombere gevoelens. Zo is het aandeel leerlingen uit groep 7 met (ernstig) overgewicht en het aandeel met sombere gevoelens groter dan op basis van landelijke gegevens verwacht zou worden.

Eveneens zorgelijk is de groente- en fruitconsumptie bij alle leeftijdsmomenten. Slechts de helft van de peuters, een kwart van de kleuters en brugklassers en slechts zestien procent van de kinderen in groep 7 eet fruit volgens de norm. Dagelijks groente eten wordt voor nog niet de helft van de peuters aangegeven en voor/door iets meer dan een kwart voor de overige leeftijdsmomenten. Ook op bewegingsaspecten worden voor één of meerdere leeftijdsmomenten ongunstige resultaten gerapporteerd. Wat betreft genotmiddelengebruik valt op dat ruim een derde van de kinderen in groep 7 wel eens alcohol heeft gedronken en zestien procent van de brugklassers te kennen geeft wel eens alcohol te drinken. Ook het percentage kinderen in groep 7 dat aangeeft seksuele voorlichting te hebben gehad is laag (29%). Wat ook in ongunstige zin opvalt is dat één op de vijf brugklassers het afgelopen jaar suïcidegedachten heeft gehad, bijna één op de vijf peuters op drie of meer vormen van probleemgedrag scoort en bijna een kwart van de brugklassers aangeeft het afgelopen jaar een (ernstig) gewelddelict te hebben begaan. Verder is bij ongeveer één op de zeven kinderen en jongeren uit groep 7 en de brugklas sprake van emotionele problematiek, ongeveer één op de zes brugklassers heeft een hoge score op psychosociale problematiek, en de helft van de kinderen in groep 7 voelt zich soms of (heel) vaak onveilig in eigen buurt.

Het stimuleren van gezonde voedings- en beweeggewoonten en het ontmoedigen van alcoholgebruik van jongeren onder de zestien jaar verdienen speciale aandacht in het gemeentelijk gezondheidsbeleid van Ridderkerk. Ook het tijdig aanbieden van seksuele voorlichting op school en/of thuis, primaire/secundaire preventie¹⁹ van psychosociale problematiek in de brugklas, het terugdringen van delinquent gedrag (brugklas) en nader onderzoek naar oorzaken voor ervaren onveiligheid in de buurt (groep 7) zouden in dit beleid extra nadruk mogen krijgen.

Hieronder worden per onderwerp de meest opvallende conclusies uit het rapport beschreven. Hierna worden de gevonden verschillen naar geslacht, schoolniveau en etnische herkomst besproken.

Leefstijl

Overgewicht

Hoewel (ernstig) overgewicht alleen in groep 7 relatief vaker voorkomt dan landelijk, blijft het een veelvoorkomend probleem (vooral bij de kleuters) en verdient het thema aandacht omdat het een niet te verwaarlozen bedreiging van de gezondheid vormt.

Gezonde voeding en voldoende beweging zijn belangrijk in de strijd tegen overgewicht. Met name op ongezonde leefgewoonten voor wat betreft het eten van fruit en groente, frisdrankgebruik, tv kijken/computeren (brugklassers) en buiten spelen(kleuters) is in Ridderkerk nog veel winst te behalen.

Genotmiddelengebruik

Ondanks het feit dat alcoholgebruik voor het zestiende levensjaar wordt afgeraden heeft ruim een derde van de kinderen uit groep 7 wel eens alcohol gedronken (negen procent de afgelopen maand nog), en drinkt zestien procent van de brugklassers wel eens alcohol. Vanwege de schadelijke gevolgen voor de gezondheid en de verslavende werking blijft (overmatig) alcoholgebruik een aandachtspunt, vooral bij de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs.

---

¹⁹ vroegtijdige opsporing om verergering te voorkomen

Seksueel gedrag

Voor het onderwerp seksualiteit is een zorgelijk punt dat slechts 29% van de groep 7 leerlingen rapporteert ooit seksuele voorlichting te hebben gehad (op school of thuis).

(Psychosociale) gezondheid en gedrag

Ervaren gezondheid

Bij het overgrote deel van de kinderen en jongeren wordt de gezondheid als goed ervaren; volgens de ouders heeft 94% van de peuters en 95% van de kleuters een goede gezondheid en 89% van de groep 7 leerlingen en 84% van de leerlingen in de brugklas beoordeelt de eigen gezondheid als goed.

Zorgen over gezonde ontwikkeling en zorgelijke score op psychosociale problemen

Een erg laag percentage van de ouders (twee procent) maakt zich regelmatig zorgen over de opvoeding van hun peuter. Slechts twee procent krijgt van het consultatiebureau een zorgelijk oordeel over de ontwikkeling van de psychosociale gezondheid.

Een hoge score op psychosociale problemen komt op basis van de antwoorden van ouders bij acht procent van de kleuters voor en op basis van de antwoorden van leerkrachten bij zes procent. Ouders geven bij elf procent van de kinderen in groep 7 aan dat er sprake is van een hoge score op psychosociale problemen. Volgens de leerkrachten is dit twee procent. Bij zestien procent van de brugklassers is sprake van een hoge score op psychosociale problemen; een zorgelijke score komt vaker voor bij vmbo-leerlingen dan bij havo/vwo-leerlingen.

Sombere gevoelens en suïcidaliteit

Bij maar liefst een kwart van de kinderen in groep 7 is sprake van een hoge score op sombere gevoelens. Een aanzienlijk percentage kinderen in groep 7 en jongeren in de brugklas behaalt een ongunstige uitkomst op emotionele problematiek (vijftien procent volgens de ouders en vijftien procent volgens de leerkracht in groep 7 en door veertien procent van de brugklassers). Eén op de vijf brugklassers heeft wel eens suïcidegedachten en zes procent van de leerlingen op het voorgezet onderwijs rapporteert ooit een suïcidepoging ondernomen te hebben.

Probleemgedrag

De helft van de leerlingen in de brugklas geeft aan zich in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek tenminste eenmaal schuldig te hebben gemaakt aan een vorm van probleemgedrag. Zorgwekkend daarbij is dat 24% procent van de brugklassers aangeeft een (ernstig) geweldsdelict te hebben gepleegd (dit percentage is vooral te verklaren door het hoge percentage jongeren dat aangeeft wel eens iemand in elkaar te hebben geslagen (23%)). Ongeveer één op de 14 leerlingen in groep 7 en één op de 20 brugklassers geeft aan wel eens een wapen bij zich te dragen.

Pesten en Spijbelen

Volgens de leerkracht wordt bijna een kwart van de kleuters wel eens gepest en pest ruim een derde wel eens zelf. Frequent gepest worden (minstens één keer per week) wordt voor zeven procent van de leerlingen in groep 7 en door negen procent van de brugklassers gerapporteerd. Spijbelen komt bij alle leeftijdsmomenten nauwelijks voor; ongeveer bij één procent van de kinderen in het basisonderwijs en bij drie procent van de brugklassers.

Leefomgeving

Het percentage kinderen dat in een éénoudergezin woont varieert van acht procent in de peuterleeftijd tot vijftien procent in de brugklas. Bijna een kwart van de gezinnen met peuters, de helft van de gezinnen met kleuters en twee derde van de gezinnen van groep 7 leerlingen heeft ooit meer dan één ingrijpende gebeurtenis meegemaakt. Bijna een derde van de brugklassers heeft meer dan één ingrijpende gebeurtenis meegemaakt (andere vraagstelling dan de overige leeftijdsmomenten). Ruim een derde van de brugklassers ervaart in meer of mindere mate problemen in de thuissituatie. Gunstig is dat veruit de meeste ouders van peuters (98%) en kleuters (93%) tevreden zijn over de buitenspeelmogelijkheden in de buurt waarin zij wonen. Wat minder gunstig is, is dat de helft van de kinderen in groep 7 zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt en ruim een derde van mening is dat er onvoldoende te doen is in de eigen buurt.

Verschillen naar geslacht

Verschillen tussen jongens en meisjes komen het meest voor bij de onderwerpen als voedings- en beweeggewoonten, emotionele problemen, en probleemgedrag. Bij jongens in groep 7 is vaker sprake frequent probleemgedrag dan bij meisjes, in de brugklas rapporteren meer jongens dan meisjes op veel vormen van probleemgedrag, en zowel in groep 7 als in de brugklas geven jongens het vaakst aan wel eens een wapen bij zich te dragen.

Op hun beurt rapporteren meisjes in groep 7 en de brugklas ongunstiger bij vragen over ontbijten, lidmaatschap van een sportvereniging en buiten schooltijd sporten. Wat betreft emotionele problemen is bij meisjes in groep 7 vaker sprake van sombere gevoelens, rapporteren ze vaker emotionele problemen (brugklas) en geven ze vaker aan suïcidegedachten te hebben gehad of een suïcidepoging te hebben ondernomen.

Verschillen naar schoolniveau

Jongeren op het vmbo scoren op veel onderwerpen zorgelijker dan jongeren op havo/vwo. Ze ontbijten minder vaak, drinken vaker meer dan twee glazen frisdrank per dag, zijn minder vaak lid van een sportvereniging en rapporteren vaker veelvuldig tv kijken/computeren. Ook geven vmbo-leerlingen vaker aan wel eens gerookt te hebben, het afgelopen jaar één of meerdere delicten te hebben gepleegd en wel eens een wapen bij zich te dragen. Zowel zelf pesten als door anderen gepest worden, wordt vaker door vmbo-leerlingen aangegeven dan door hun leeftijdgenoten op havo/vwo. Tot slot ervaren meer leerlingen op het vmbo in meer of mindere mate problemen thuis.

Verschillen naar etnische herkomst

Er zijn verschillen naar etnische herkomst voor leefstijl en gedrag gevonden. Kinderen en jongeren van allochtone herkomst eten vaker voldoende groente (peuters, kleuters en brugklassers) en fruit (peuters en brugklassers) dan de kinderen en jongeren van autochtone herkomst uit hun leeftijdsgroepen. Ook geven brugklassers van allochtone herkomst minder vaak aan dat zij wel eens alcohol drinken.

Daarentegen behalen kinderen en jongeren van allochtone herkomst ongunstigere uitkomsten dan hun leeftijdgenoten van autochtone herkomst als het gaat om (ernstig) overgewicht en tv kijken/computeren (groep 2, groep 7 en de brugklas). Ook scoort de groep kinderen en jongeren van allochtone herkomst zorgelijker op probleemgedrag (peuters) en delinquent gedrag (brugklas). Leerkrachten geven voor kleuters van allochtone herkomst vaker dan voor kleuters van autochtone herkomst aan dat zij wel eens pesten en gepest worden. Het pesten van anderen wordt ook vaker door brugklassers van allochtone herkomst aangegeven.

Literatuur

- Bakker, F. (17 mei 2005) *Hoeveel mensen vertonen onveilig seksueel gedrag?* In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM.
(<http://www.nationaalkompas.nl>> Gezondheidsdeterminanten\Leefstijl\Seksueel gedrag)
(http://www.rivm.nl/vtv/object_document/o1443n19092.html)
- Bronfenbrenner, U. & Ceci, S. (1994). *Nature- Nurture reconceptualized in developmental perspective: a bio-ecological model*. Psychological Review, 101, 568-586.
- Bulk-Bunschoten, A.M.W., Renders, C.M., Leerdam, F.J.M. van, Hirasing, R.A. (2005). *Overbruggingsplan voor leerlingen met overgewicht; Methode voor individuele primaire en secundaire preventie in de jeugdgezondheidszorg*. Amsterdam: VUMC.
- CBS, WODC. *Integratiekaart 2006*.
- Cole, T.J., Bellizzi, M.C. et al. (2000). *Establishing a standard definition for child overweight and obesity worldwide: international survey*. BMJ 320(7244): 1240-3.
- Doef, S. van der (2003). *Seksuele voorlichting aan leerlingen 4-12 jaar*, NIGZ.
- Dorsselaer, S. van, Zeijl, E., Eekhout, S. van den, Bogt, T. ter & Vollebergh, W. (2007). *HBSC 2005 Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Geerts, G. & Heestermans, H. (1995). *Van Dale: Groot Woordenboek der Nederlandse Taal: 3 DI*. (12e dr.). Utrecht: Van Dale Lexicografie.
- Garssen, J., & Harmsen, C. (2005). Webmagazine CBS (www.cbs.nl).
- Goodman, R. (2001) *Psychometric properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire*. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry., 40, 1337-1345.
- Goudena, P. (1994). Ontwikkelingsopgaven en opvoedingsopgaven. In Rispen, J., Goudena, P. & Groenendaal, J. (Ed.). *Preventie van psychosociale problemen bij leerlingen en jeugdigen* (pp. 59-70). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Hermanns, J.M.A., Schrijvers, G., & Öry, F. (2005). *Helpen bij opgroeien en opvoeden; eerder, sneller en beter: een advies over vroegtijdige signalering en interventies bij opvoed- en opgroei problemen*. Utrecht: Inventgroep.
- Hirasing, R.A., Fredriks, A.M. et al. (2001). *(Increased prevalence of overweight and obesity in Dutch children, and the detection of overweight and obesity using international criteria and new reference diagrams) Toegenomen prevalentie van overgewicht en obesitas bij Nederlandse leerlingen en signalering daarvan aan de hand van internationale normen en nieuwe referentiediagrammen*. Nederlands Tijdschrift Geneeskunde 145(27): 1303-8.
- Hurk, K.P. van den et al. (2006). *Prevalentie van overgewicht en obesitas bij jeugdigen van 4-15 jaar in de periode 2002-2004*. Leiden: TNO.
- Jansen, W., Looij-Jansen, P.M. van de, Ferreira, L., Wilde, E.J. de, & Brug, J. (2006). *Differences in measured and self-reported height and weight in Dutch adolescents*. Annals of Nutrition and Metabolism 50: 339-346.
- L'Abée, D. (2001). *Cijfers in beweging*. Arnhem: NISB.
- Looij-Jansen, P.M. van de, Goldschmeding, J.E.J., Wilde, E.J. de (2006). *Comparison of Anonymous Versus Confidential Survey Procedures: Effects on Health Indicators. Dutch Adolescents*. 35 (4): 652-658.
- Meijer, R.W.J. & Veerman, J.W. (1989) *Gedragsbeoordeling door verschillende informanten: literatuurbespreking en eigen onderzoeksgegevens*. Kind en Adolescent. 10. 183-194
- Ministerie van Justitie (2008). *De jeugdige in het jeugdstraf(proces)recht*. 1 januari 2008. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Monshouwer, K., Verdurmen, J., Dorsselaer, S. van, Smit, E., Gorter, A. & Vollebergh, W. (2008). *Jeugd en riskant gedrag 2007*. Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren. Roken, drinken, drugsgebruik en gokken onder scholieren vanaf 10 jaar. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Reijneveld, S.A., Brugman E., Verhulst, F.C., Verloove-Vanhorick, S.P. (2005). *Area deprivation and child psychosocial problems – a national cross-sectional study among school-aged children*. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol 40(1): 18-23.
- Schrijvers, C.T.M. & Schoemaker, C.G. (2008). *Spelen met gezondheid: Leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd*. Bilthoven: RIVM.
- Steenhof, L. (2007). Webmagazine CBS (www.cbs.nl).
- Trimbos-instituut (2008). *Riskant alcohol- en drugsgebruik in het uitgaanscircuit. Feiten, cijfers en trends*. Utrecht: Trimbos-instituut.

- Verdurmen, J., Abraham, M., Planije, M., Monshouwer, K., Dorsselaer, S. van, Schulten, I., Bevers, J. & Vollebergh, W. (2006). *Alcoholgebruik en jongeren onder de 16 jaar. Schadelijke effecten en effectiviteit van alcoholinterventies*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Visscher, T.L.S. (VUmc) & Schoemaker, C. (RIVM) (22 september 2008). *Wat zijn de mogelijke gezondheidsgevolgen van overgewicht en ondergewicht?* In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM.<<http://www.nationaalkompas.nl>> Gezondheidsdeterminanten\Persoonsgebonden\Lichaamsgewicht.
- Widenfelt, B.M. van, Goedhart, A.W., Treffers, P.D. & Goodman, R. (2003). *Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)*. European Child and Adolescent Psychiatry, 12, 281-289.
- Zeijl, E., Crone, M.R. et al. (2005). *Leerlingen in Nederland*. Den Haag/Leiden: Sociaal en Cultureel Planbureau/TNO Kwaliteit van Leven.

www.voedingscentrum.nl
www.overgewicht.org
www.gavoorgezond.nl
<http://statline.cbs.nl>

Bijlage 1. Onderwerpen uit de JMR-vragenlijsten

Tabel 1. Onderwerpen uit de vragenlijsten per leeftijdsgroep en bron²⁰.

	peuters	groep 2		groep 7			brugklas
	ouders	ouders	leerkracht	leerling	ouders	leerkracht	leerling
achtergrond-variabelen							
geslacht	*	*	*	*	*	*	*
leeftijd		*		*			*
geboorteland kind	*	*			*		*
geboorteland ouders	*	*			*		*
schoolniveau							*
opleidings-niveau ouders	*	*			*		
arbeids-situatie ouders	*	*			*		*
(psychische) gezondheid							
algemene gezondheid en ziekten	*o.a. Peuter KIPPPI 1-2, Kousemaker, 2004	*	*		*		
sombere gevoelens				*KDVK, De Wit, 1987			
suïcide							*Garnefski & Diekstra, 1993
sociale angst				*SASk, Dekking, 1983			
ervaren gezondheid		*		*			* CBS, 2001
gedrag en welbevinden	*Peuter KIPPPI 1-2, Kousemaker, 2004	*SDQ, Goodman, 2000	*SDQ, Goodman, 2000		*SDQ, Goodman, 2000	*SDQ, Goodman, 2000	*SDQ, Goodman, 2000
leren en concentreren/ verstandelijke ontwikkeling	*Peuter KIPPPI 1-2, Kousemaker, 2004		*			*New York Teacher Rating Scale, Miller e.a., 1995	
bekendheid in zorgnetwerk			*			*	
toekomstbeeld							*
gedrag							
stelen en vandalisme				*Junger-Tas et al., 1992			*
agressief en gewelddadig gedrag	*Peuter KIPPPI 1-2, Kousemaker, 2004			*o.a. Junger-Tas et al., 1992			*
relatie met leeftijdsgenootjes/ pesten	*Peuter KIPPPI 1-2, Kousemaker, 2004	*SDQ, Goodman, 2000	*Fragebogen für lehrpersonen im kindergarten zu jedem kind, Alsaker ²¹	*			*
politiecontacten				*			*
wapenbezit				*			*
hyperactief gedrag		*SDQ, Goodman, 2000	*SDQ, Goodman, 2000				*SDQ, Goodman, 2000

²⁰ Indien over een onderwerp vragen gesteld zijn in de vragenlijst, staat onder het betreffende leeftijdsmoment een * vermeld.

Wanneer de vragen afkomstig zijn uit een ander instrument dan de JMR, is de bron weergegeven.

²¹ Deze vragenlijst is naar het Nederlands vertaald door: Tiemeier, 2008 (titel vertaling: Vragen over plagen en mobbing).

Vervolg tabel 1. Onderwerpen uit de vragenlijsten per leeftijdsgroep en bron

gezin							
gezins-samenstelling	*	*		*	*		*
ondersteuning bij problemen				*			*
ingrijpende gebeurtenissen	*	*			*		*
warmte in de opvoeding					*PDI, Gerrits et al, concept 1997		
(buiten-schoolse) opvang	*	*		*			
ervaren problematiek thuis							*VEPP, Baecke, 1987
leefstijl							
roken, alcohol				*Trimbos-instituut, 1992			*
drugs				*			*
sport, vrije tijd				*			*
schoolverzuim/s pijnbelen			*			*	*
voeding en beweging	*	*			*		*
seksualiteit				*			*
school-/ buurtbeleving							
beleving schoolsituatie				*School-vragenlijst, Smits+ Vorst, 1990			*
beleving van de buurt		*		*			
discriminatie							*

Bijlage 2. Terugkoppeling resultaten JMR

Werkwijze terugkoppeling resultaten JMR

De resultaten van de JMR worden iedere twee jaar door middel van rapporten teruggekoppeld naar scholen. In het eerste jaar dat scholen deelnemen aan de JMR ontvangen ze van dit jaar een apart rapport. De leerlingen die deelnemen aan de JMR ontvangen via school ieder jaar een leerlingnieuwsbrief met de resultaten van het JMR onderzoek waaraan zij deelnamen.

De schoolrapporten bevatten de resultaten van de school en een tabel met de resultaten van een referentiepopulatie in dezelfde leeftijdsgroep uit de Jeugdmonitor. Na ontvangst van deze schoolrapporten neemt de preventie-interventiemedewerker van de GGD contact op met de school om de belangrijkste resultaten uit het rapport te bespreken. Dit kan telefonisch of in de vorm van een gesprek op school, afhankelijk van de resultaten en van de behoefte van de school. Het rapport en het gesprek bieden de school handvatten voor gerichte preventieactiviteiten om de gezondheid en het welbevinden van de kinderen op de school te bevorderen.

Op het basisonderwijs staan de resultaten van groep 2 en groep 7 in één rapport beschreven en ook de resultaten van brugklas en derde klas zijn gecombineerd in één schoolrapport. Een rapport bevat de resultaten van twee schooljaren.

Scholen worden bij het bespreken van het rapport ondersteund bij de interpretatie van de gegevens op schoolniveau. De preventie-interventiemedewerker adviseert de school op maat hoe aan verschillende aandachtspunten uit het rapport gewerkt kan worden. De interventiemedewerker kan adviseren om aanbod van de GGD in te zetten, zoals de Gezonde School werkwijze. De interventiemedewerker kan daarnaast suggesties geven, verwijzen naar aanbod van andere organisaties of informatie over een onderwerp toesturen.

Voor de leerlingen van groep 7, brugklassers en derdeklassers van de aan de JMR deelnemende scholen is een leerlingnieuwsbrief gemaakt waarin de resultaten van een representatieve groep van leerlingen uit groep 7, brugklas en derde klas genoemd staan. In de nieuwsbrief staan de resultaten op een voor de leerlingen aansprekende manier beschreven. De leerkracht kan de nieuwsbrief klassikaal bespreken. Omdat de nieuwsbrief digitaal aangeboden wordt aan de school kan de nieuwsbrief ook op de website of in een nieuwsbrief van de school geplaatst worden. Zo hebben ook ouders de gelegenheid de resultaten te lezen.

Basisonderwijs 2008-2009 Ridderkerk

De basisscholen in Ridderkerk krijgen in schooljaar 2009-2010 een schoolrapport met gegevens van groep 2 en 7 over het schooljaar 2008-2009.

Voortgezet onderwijs 2008-2009 Ridderkerk

De voortgezet onderwijs scholen ontvingen een schoolrapport met gegevens van de eerste klas over het schooljaar 2008-2009 en bespraken deze met de preventie-interventiemedewerker. Dit gesprek vond plaats met de directie en/of zorgcoördinator en eventueel leerjaarcoördinatoren van de betreffende leerjaren. De scholen geven aan zich in het rapport van hun school te herkennen. Het rapport levert veelal een bevestiging van al gekozen aandachtspunten, en in enkele gevallen leidt het ook tot een nieuw aandachtspunt.

Gezonde School Rijnmond

De Gezonde School werkwijze is een manier van werken die scholen helpt om structureel aan de slag te gaan met gezondheid. De Gezonde School werkwijze wordt gekenmerkt door vraaggestuurd en planmatig werken, waarbij een koppeling gemaakt wordt tussen individuele leerlingzorg en collectieve preventie en waarbij regionale ondersteunende organisaties samenwerken.

Een Gezonde School Rijnmond werkt samen met teamleden, ouders en kinderen aan een gezond(er) leefklimaat op school door structureel en preventief aandacht te besteden aan gezondheidsthema's. De preventie-interventiemedewerker van het team Gezonde School begeleidt en ondersteunt de school hierbij. Gezamenlijk wordt er planmatig gewerkt aan de invoering van gezondheidsthema's in het schoolbeleid. De keuze voor de thema's wordt gemaakt door de directie, het team, de ouders en de leerlingen zelf, mede op basis van het schoolrapport van de Jeugdmonitor.

Scholen in Rotterdam en in gemeenten die deze werkwijze inkopen kunnen via de GGD Rotterdam-Rijnmond werken aan een Gezonde School Rijnmond. Veel scholen maken daar inmiddels gebruik van. De GGD streeft ernaar zo veel mogelijk scholen te motiveren om door inzet van de Gezonde School werkwijze de gezondheid van de jeugd in Rotterdam Rijnmond te verbeteren.

Colofon

Onderzoek en tekst

Sarah Boer

Eindredactie

Sectie Communicatie

GGD Rotterdam-Rijnmond

Vormgeving en drukwerk

Front-taal, Rotterdam

februari 2010

Oplage 15 exemplaren

www.jeugdmonitorrotterdam.nl

GGD Rotterdam-Rijnmond
Schiedamsedijk 95
Postbus 70032
3000 LP Rotterdam
telefoon (010) 433 99 66

www.jeugdmonitorrotterdam.nl